

Letnik V.

Svečan 1899.

I. zvezek.

ZORA

Glasilo

slovenskega katoliškega dijaštva.

Obseg.

- V.*: Naše vodilo.
J. A.: Materijalistička vzgoja.
J. Š.: Socijalni pomen katoliških akademskih društev.
Rado Kósar: Smrt.
Fr. Kraj: Njegova slika.
Leo Levič: V svet.
Fosforič: Teorija suhih vej.
Glasnik: Katoliška gimnazija. — Daničarji. — Alkohol pa dijak. — Ženske na dunajskem vseučilišču. — Zagrebško vseučilišče.

Zora stane na leto 1 gld., za dijake 60 nč.

Urednik: Anton Vadnal, stud. phil., Dunaj, IX. Porzellangasse 30.

Upravnik: Bogumil Remec, Dunaj, XVIII. Theresiengasse 38.

Oblastem odgovoren: Dr. Fr. Jankovič.

Na Dunaju

TISKARNA OO. MEHITARISTOV.

Čitateljem „Zore“.

Predno nadalje pišemo, pozdravljamo srčno prav vse prijatelje našega lista in jim naznanjamo, da se letos zopet čutimo mnogo močnejše ko lani. Prosimo, da bi nam tudi v prihodnje ostali blagonaklonjeni. Zahvaljujemo vse, ki so nas kakorkoli podpirali.

Pred vsem smo dolžni hvalo dnevniku „Slovencu“, ki je, bolj nego smo zaslužili, videč našo dobro voljo, z laskavimi besedami priporočal „Zoro“. Nekaj gospodov duhovnikov nam je poslalo z vspodbudljivo opombo večjo naročnino nego smo jo nastavili, posamezniki pa celo večje vsote. Zahvaljujemo jih in jim povemo, da ne bo dobil noben sotrudnik „Zore“ niti krajcarja za delo, ampak da hočemo vse obrniti v prosep lista. S tem ohranimo list v večjem idealizmu. Omeniti se nam zdi tudi potrebno, da lansko leto polovica prejemalcev lista ni plačala.

Želeti bi bilo, da bi se v vseh mestih, kjer so dijaki, dobili med njimi poverjeniki, katerim bi pošiljali list za vse dijaške naročnike dotičnega mesta. Tem bi pošiljali nekaj iztisov več, da bi jih razdali potem med revnejše dijake zastonj. Ob enem bi nam lahko poročali, kako mislijo dijaki o listu in kaj si žele od njega. Mi hočemo vsako reč, ki se nam bo zdela, upoštevati.

Jedno besedo bi imeli tudi za naše nasprotnike. Čuli smo trditev, da so naši spisi le nekoliko prenarejeni članki Makničevi in Ušeničnikovi. Dà, dà ljubčki, tu ravni tiči zajec. Mi imamo Mahniča, Ušeničnika in druge take kavelje. A tudi oni imajo nas, mi smo se od njih učili, a jim nismo kar slepo verjeli. Oboji pa imamo vse, kar je zastopalo kedaj resnico bodi Aristotel bodi aurea catena patrum ali kdo drugi. Mi nismo od včera in tudi jutri nas ne bo konec, a vi bodete prešli kakor dopoldanska megla, ako se ne izpreobrnete.

Čuli smo nadalje, da je med srednješolci jako završelo, ko smo priobčili članek o „Novi Nadi“. Pri tem se je nam očitalo, da nimamo krščanske ljubezni, ki je vendar integralen del krščanstva. Priznati moramo, da takih očitaj nismo bili vajeni in da je nas vznemirilo, ali nismo res v tem oziru kaj zagrešili. Pisanje naše je predmet naše vesti, in čutili bi se krive, ako ne bi naše pisanje odgovarjalo resnici in pravici in krščanski ljubezni. Toda po zopetnem premišljanju smo prišli do sodbe, da je bil dotičen članek pač v nekaterih besedah jako strog, a nikakor ne krivičen. Gnijoči rani je treba ostrega noža.

Paziti hočemo v prihodnje še bolj, da ne bomo priobčevali manj vrednih spisov. Ne prijatelj, ne nasprotnik ne bo imel vpliva na nas, kadar bo šlo za resnico. Ker nekoliko bolje poznamo dijaško življenje, bomo se tudi več bavili s tem predmetom. Opazovali bomo zlasti slovensko dijaštvo in njegovo delovanje. Soditi bomo skušali stvarno in dobrovoljno. Bog in sreča junaška!

Katoliški Obzornik. Ob novem letu je izšla 1. številka tretjega letnika tega našega znanstvenega zbornika. Vsebina mu je raznovrstnejša nego v prejšnjih številkah. Na čelu vsem razpravam je omeniti krasno, dovršeno razpravo dr. A. Ušeničnika: Ali moderno svetovno naziranje zadovolji duha in srce? Dalje je znamenita pravno-modroslovna razprava istega pisatelja: Velika laž naše dobe. Dr. J. Krek je spisal socijologično študijo o „razpadu marksizma“, v kateri dokazuje novo strujo v socijalni demokraciji. Važen je tudi spis V. Steske: Ljubljansko vseučilišče. A. B. nadaljuje svojo obširno razpravo o darvinizmu tudi letos. Polemika je zastopana v spisu dr. A. Ušeničnika: Ali se drži „Slovenski Narod“ res tesno in brez-pogojno načel katoliške vere? Ta zadnji članek priporočamo posebno tistim tovarišem, ki se še niso emancipirali od tega čifatskega lista v slovenski obleki. — Vnovič pozivljamo somišljenike, da se naročijo ali vsaj prebirajo to našo revijo. Spisi in razprave so take, da se smejo staviti v jedno vrsto z razpravami v revijah velikih narodov i po krasnem slogu i po temeljitosti i širokem obzorju. 8.

Zahvala. Slov. kat. akademično društvo „Danica“ prejelo je podpore od naslednjih gospodov: Jos. Potovšek, kapelan v Celju 15 gl.; Fr. Kepec, duhovni voditelj v Češnjicah 15 gl.; Fr. Birk, stolni vikar v Ljubljani 14 gl.; Ig. Zupanc, kapelan v Predosljih 1 gl.; Jernej Voh, nadžupnik v Konjicah 50 kr.; Ivan Žavbi, kapelan v Hinjah 3 gl.; Janez Novak, dekan v Radoljici 5 gl.; Fr. Marešič, župnik Lipoglavski 3 gl.; A. Dolinar, župnik v Lučinah 50 kr.; J. Rozman, župnik v Rakitni 2 gl.; J. Šlakar, župnik v St. Gotardu 1 gl.; Mih. Bogulin, župnik v pokoju 1 gl.; Fr. Lakmayer, župnik pri sv. Joštu 50 kr.; Jos. Novak, kapelan v Metliki 1 gl.; Jos. Atteneder, župnik v Polzeli 1 gl.; A. Lajnšič, kapelan v Dolu 1 gl.; Jan Sajovic, župnik v Slavini 1 gl.; Tom. Kajdiž, dekan v Moravčah 1 gl.; F. Boncelj, župnik v Dražgošah 1:50 gl.; Jos. Kerčon, župnik v Predosljih 1 gl.; Fr. Zdolšek, župnik pri sv. Juriju ob Taboru 4 gl.; Anton Poljšak, kapelan v Sostrem 1 gl.; Jos. Švigelj, kapelan v Senožečah 2 gl.; dr. J. Sterbenc, nadžupnik v Leskovcu 4 gl.; Karol Pressler, kapelan v Majšbergu 2 gl.; Avg. Sinkovec, duhovni voditelj v Jesenicah 5 gl.; Mih. Horvat, župnik na Čatežu 30 kr.; Matej Sila, dekan v Tomaju 2 gl.; And. Jamnik, župnik v Sorici 2 gl.; Fr. Marinič, župnik pri Kojskem 3 gl.; dr. Aleš Ušeničnik, prof. v Ljubljani 5 gl.; Jos. Benkovič, prefekt v Ljubljani 2 gl.; Ant. Batagelj, župnik v Kojškem 4 gl.; Fr. Kregar v Škotji Loki 1 gl.; Mat. Eferl, kapelan pri sv. Rupertu nad Laškim 2 gl.; Ant. Cibič, dekan v Čmcih 1 gl.; Fr. Brulec, župnik na Veliki Dolini 2 gl.; Mih. Arko, dekan v Idriji 2 gl.; Jos. Lavrič, župnik v Logatcu 1 gl.; Ivan Zupan, kurat v Št. Petru 2 gl. Odbor se iskreno zahvaljuje dobrotnikom. B. R.

Opombe upravnništva. Dijaki, oziroma njih poverjeniki, dobivajo navadno več iztisov Zore kot so jih naročili. Številki, ki preostajajo, naj se nam ne vrača, ampak poverjenik naj jih razdeli med revne sošolce, ki bi radi brali Zoro. Ker imamo pri razpošiljanji lista radi netočnih naslovov naših naročnikov jako veliko sitnostij, prosimo vse one gospode, ki spremene svoje bivališče, da to pravočasno naznanijo upravnistvu. Iz istega vzroka prosimo, da se vse upravnistva se tičeče listine in naročnina pošiljajo naslovom sedanjega upravnika. Naročnikom, ki nam še za pretekli letnik Zore dolgujejo naročnino, smo priložili nakaznice.

Prih številka „Zore“ izide pred prazniki.

Naše vodilo.

Mi smo mi! Vse devetere muze nas ljubijo in v svojih malhah nosimo bodočnost! Prednamci so bili otročji šušmarji, in sedanji mogočniki in veljaki niso drugo kot nazadnjaški slepci in lesenci. Ko bi mi, mladi učenjaki, dobili svet v roke, mi bi ga znali urediti, drugače urediti! In mi bi ne bili dragi, ne, vse to bi storili skoro zastoj, med tem ko se naši voditelji in tribuni love za mastnimi dohodki in bliščečimi križci. Kje je njih značaj, kje njih takoimenovana ljubezen do ljudstva? Sramota!

Tako in temu podobno je mišljenje in govorjenje mladega izobraženega naraščaja. Strogo presojava in v nič devajo stare može, njih dejanja in njih brezdjelje. Ti stari možje so se po sodbi mladih že davno preživeli in stoje sedaj le še kot trhli in goli hrastje med mladimi smerkami. Tako misli, tako bo mislila vedno mladina. Le posamezni, prav redki možje so si ohranili v nje očeh toliko življenske sile, da so iz dobe starih mož prirasli v novi čas. Zato se mladina, katera kljub svojemu vzponosu dobro čuti, da še ni zrela v sodbi in da živo potrebuje zunanje opore, oprijemlje takih mož s tem večjo zaupnostjo in navdušenjem, zlasti ako imajo toliko požrtvovalne ljubezni v sebi, da ji gredo s svetom in podukom na roko. Ostali možje pa, ki so se res obrabili ali pa sploh nikdar niso bili za pravo rabo, počakati morajo stvarne sodbe lepo v kotu, ko bo ta mladina spoznala sama v življenju, kako težka in utrudljiva je pot, ki vodi ideje do zmage.

Prav to zaupanje v lastne moči, s katerimi hoče mladi rod ustvariti boljše bodočnost, ni slabo znamenje za mladino, namreč za ono mladino, katera ne podaja svetu protinaravne prikazni mladih starcev, sposobnih samo za židovsko kritikovanje, a nezmožnih kakega iskrenega navdušenja in resnega dela. Saj je popolnoma naravno in v dobrem redu, da prinese mladina v svet nekaj novega, nekaj boljšega, sicer bi njeno rojstvo in življenje nikakor ne imelo dostojnega zmisla. Ali je mogoče misliti, da bi Bog, neskončno plodoviti in izvirni umetnik, vzdrževal tak svet, v katerem bi bila jedna stvar gol posnetek druge, tako da bi se stvarnik bavil le s suhoparnim seštevanjem enakih bitij? Seveda ni umevati iz tega sledeče mnogovrstnosti tako, kakor bi moglo kedaj človeštvo priti do spoznanja idej, popolnoma nasprotnih onim idejam, ki so izpolnjevale in gonile najplemenitejše duhove preteklih časov. Pri vseh idejah

je tolika medsebojna zveza in sorodnost, da je mogoče iz jedne prepoznati drugo ter se popeti tako do spoznanja Boga, ki je najvišja ideja, izvir in jednota vseh idej. Največja naloga vsakega novega rodu je torej, da prevzame in si prilasti duševne pridobitve prejšnjih časov. To dediščino je treba potem množiti in izpopolnjevati. Popolnejše spoznanje pa daje tudi volji človekovi močnejših nagibov, da uredi življenje in delovanje primerno temu spoznanju. Iz tega sledi izpopolnjevanje posameznika in napredek celega človeštva.

Da se pa vsaka nova struja porodi v znamenju kritike in zabavljanja, to je čisto umevno. Iz zmotne in greha izvirajo slabe posledice katerih ni težko spoznati, ker jih človek kaj kmalu bridko občuti na samem sebi. In kdor ne mara hudih učinkov, ne more hoteti zlih vzrokov. Zato se čil rod upre zmotam in slabostim ter napove boj njih nositeljem. A ker je vsaka zмотa le potvara kake ideje, vodi tak boj do čistejšega spoznanja dotične ideje in posredno tudi do plodovitejše uporabe v življenju.

Vsak boj v človeštvu je bistveno boj pravih idej s potvarjenimi, boj resnice z lažjo. Resnica je večna in po svoji naravi nestrpna, dokler ne uniči sovražne laži upokorivši si celi svet. Cela in čista resnica je samo v katoliški cerkvi. Absolutni vladi resnice pa se vedno in povsod ustavljajo ljudje, pokvarjeni po izvirnem grehu, zaslepljeni po strasteh in napuhu. Zato mora z nujnim širjenjem resnice priti konečno do internacijalnega, splošnega boja med katoliško cerkvijo in antikatoliško internacijonalo. Zmaga je že odločena, zakaj resnica ima v sebi neskončno moč in plodovitost. — Proti katoliški resnici sta se v naših časih z veliko silovitostjo pojavili dve sorodni zmoti: naturalizem in materijalizem. Glavna laž prvega je tajeње izvirnega greha, drugega tajeње vsakega duhovnega principa. Oba zametujeta čeznaravni smoter človeštva. Njima nasproti ima katoliška cerkev milost in čudež. Najpopolnejša tvorba čeznaravne milosti je brez madeža spočeta Mati Božja — in v veku naturalizma se je to dejstvo dogmatično določilo. Nasproti materijalizmu se cerkev pripravlja na dogmatično določbo Marijinega vnebovzetja in človeške duše kot forme telesa. S tem bi bil konkretno obsojen nauk, da je človek gola žival, katere konec je v materiji. To troje znači pomlajenje cerkvi, novo življenje vedi in umetnosti.

Cerkev je prelepa tvorba božjega uma, bogata globokih idej in svetih skrivnosti, častitljiva po starosti, večno mlada v svojem življenju. Vsi sistemi, ki deloma ali celoma nasprotujejo naukom sv. cerkve, pridejo po daljšem ali krajšem razvoju gotovo na kant,¹⁾ a katolicizem

¹⁾ Opozarjam na krasno razpravo dr. Ušeničnikovo: Ali moderno svetovno naziranje zadovolji duha in srce? v letošnjem Kat. Obzorniku.

izide iz vsake krize zmagovit kot rešilni princip napredka. Velika znamenja nove zmage se kažejo v naši dobi. Lepo je rekel filozof in pesnik Kralik na zadnjem nižjeavstrijskem katoliškem shodu: „Veliko vrenje se vrši v našem času. Tekmujemo za najvišjimi cilji. Ali čudovito! Ko so najhitrejši tekalci vse postaje pretekli, ko so konečno utrujeni dospeli do cilja, zavedo se z nezmotno gotovostjo, z začudenjem seveda in s presenečenjem, da je ta cilj čisti dejanski katolicizem. Umetnik, filozof, socialni politik, vsi se najdejo, ako niso obležali na poti, pred vratmi v a t i k a n a.“

Tako je katolik najnaprednejši človek, ker mu pride razodenje in tradicija ter tisočletna izkušnja sv. cerkve na pomoč, kadar mu lastni um ne more prodreti v skrivnosti sveta. Volji njegovi posreduje cerkev božjo pomoč in podaja najmočnejših nagibov k čednostnemu življenju. Zato je najpopolnejši človek oni, ki veruje in živi katoliško.

O zadnjem stavku smo mi, ki se imenujemo katoliške dijake, absolutno prepričani. Katoliško vero priznavamo kot jedino zveličavno vodilo skozi to življenje, iz Rima nam sveti čisto solnce božje resnice.

Toda, kako malo smo vredni prelepega imena katolikov. Kje je kateri med nami, ki ne bi razširjal okrog sebe več dima nego luči? Kako smo omahljivi v dobrem, kako malodušni v stiskah! Ali ne hrepenimo po hvali sveta, ali nas ne zadene bridko, kadar čujemo grajo in zasmevanje? Kako neradi trpimo in žrtvujemo za našo dobro stvar. Kako malo je v nas katoliškega ponosa, kadar bi nam to prineslo ime nazadnjaštva iz ust takih revežev, ki smo mi proti njim bogatini v poznanju resnice!

Treba je torej, da svojo vest izprašujemo, ali tudi iz vere živimo. Mi nočemo biti katoliki samo na jeziku. Ime je mrtvo, ako nima žive vsebine, pravi nauk je le v obsodbo človeku, ako ga ne izpolnjuje. Ostro moramo torej soditi vse, kar storimo, z božjo pomočjo odpraviti, kar spoznamo kot nasprotujoče naši veri. Vsak posameznik je dolžan dvigniti se do najvišje zanj dosežne stopinje popolnosti.

Potem se ni bati, da bi naša stvar ne uspevala. Ne samo, da bi vzgled naš dobro vplival na naše rojake, ampak tudi mi bi bili v združitvi jekleni in pogumni, kakor dobro urejena vojska, kateri se ne more nič ustaviti. Koliko moč dá mali peščici jedinstvo v poglavitnih načelih, to so že skusili naši nasprotniki, in skusili bodo, ako Bog dá, še bolj temeljito. Zavedamo se namreč, da je naša glavna dolžnost, ne samo gojiti krščanska načela v zasebnem življenju, ampak stopiti z njimi pred svet in jim javno priboriti zmago. Kot pravi borilec resnice in prepričanja, ne mislimo samo na obrambo, ampak bomo tudi, kadar bo kazalo, na-

padali sovražnikovo zemljo. Boriti se hočemo z nezlomno jeklenostjo, a v znamenju krščanske ljubezni. Ako bi kedaj vražja burja zanesla med nas človeka, ki bi bil tako od Boga zapuščen, da bi ga gonilo pogansko sovrašтво in nizka sebičnost pod katoliško firmo na boj zoper naše protivnike, izvrgli ga bomo kakor krokodila iz svete reke. In ker pripadamo velikemu katoliškemu gibanju, pazili bomo po svojih skromnih močeh, da se bo v tem gibanju vršilo vse v duhu katoliškem. Brez dvoma je v naših slovenskih razmerah tudi na katoliški strani mnogo zastarelega, pomanjkljivega, zaspanega. Iz naših vrst bo dobil že jako močni radikalni tok novih sil, da bo mogel odnesti s starokopitnostjo vred vso domačo omtvelost.

Naša vera nam bo ohranila čilost, pogum, ljubezen. Bog daj, da bi vsakdo izmed nas v krščanskem življenju dobil lastno srečo in moč za krščansko delo. Trudov se ne strašimo, dobrih uspehov se nadejamo. Verujemo v večnost resnice in ne moremo biti malodušni, ako bi tudi naše delo ne obrodilo vidnih sadov. Če ne bodo naše ideje zmagale z nami, bodo z našimi nasledniki. Vera naša, to je naša zmaga! V.

Materijalistiška vzgoja.

Spisal J. A.

Ako je kak nauk škodljiv, je to zame dokaz,
da ni resničen!

Rousseau.

liberalizem je načelo vsestranske sebičnosti, iz katere izvira nešteto zlih posledic. Ker je sebičnost kratkovidna, nepremišljena, zato si skuša doseči navadno le navidezne dobrote, koristi, ki so sicer relativno začasno koristi, a prej ali kasnej škodujejo več nego koristijo. Nasproti tem navideznim koristim, dobrotam, je absolutno dobro, ki ne more škodovati.

Spoznava se torej kaka stvar, kak nauk ali načelo, ali je resnično in dobro, često tudi po tem, ako ni škodljivo. Kdor se noče torej ravnati po tisočletno trdnih načelih, po razumovih sklepanjih, kdor noče verjeti izkušenim ljudem, za tega je jedina pot, da se prepriča o slabosti ali dóbrosti kake stvari, ako jo sam poskuša.

Le to je škoda in prokletstvo, da se razteza človeška trmoglavost in napuh večkrat takó daleč, da se človek noče ravnati niti po lastni izkušnji, in da voli med slabim in dobrim slabo, škodljivo, kar ni samo nraven prestop, ampak ob jednem tudi žalenje in poniževanje lastnega razuma. Kdo-li ne zapazi, da si ravno v tem racionalisti sami večkrat ugovarjajo.

Ako se dá kdo zavesti po krivih načelih, mu dandanes ni toliko zameriti, ker se je svet že skoraj popolnem odvadil misliti in soditi samostojno. Zameriti mu je pa in obsojati ga, ako noče premeniti svojih načel in delovanja, ko uvidi in se prepriča, da so ona načela škodljiva — torej kriva, neresnična!

Ako bi pa moral vsak posameznik takó delati, da ne bi škodil sebi in drugim, koliko bolj bi si morala prizadevati še le večja družba država, ki se svojimi načeli lahko koristi milijonom, a tudi lahko škoduje vsem!

In koliko je res ravno ona že škodovala sebi in podložnim na ta način! Često že ni mislila na stari: Quidquid . . . pač pa je slepo sprejemala še takó pogubna in absurdna načela Macchiavelli-jeva, Hegel-jeva, Darwin-ova i. t. d., da bi ukrepila svojo moč in se takó osvobodila od cerkve. No, to je naravnost brezumno in nedosledno! Ako nima namreč v podlago in zaslombo svetih in na sploh krščanskih načel, ima druga načela, in sicer načela množ, ki vendar le niso še pred svetom „najplemenitejši“, „najpopolnejši“ ljudje, kar pa trdi o Kristusu ves racijonalistiški svet, ne hoteči ga priznati za pravega Bogá.

Ta kratkovidna sebičnost državina pa se je že kaznovala in se še kaznuje neprestano; zakaj ista sredstva, ista načela, ki jih je uporabljala država v osvoboditev od cerkve v navidezno okrepitev svoje moči, so jo urobila, ji vzela prvotno moč in avtoriteto, vladarji pa na drugi strani, poprej „gospodarji“, se bolj in bolj preninjajo v „velike penzije.“

Da niso načela, vodeča sedaj državo, resnična, vidimo, kamor pogledamo, spoznamo iz njih škodljivosti, ker ugonablajo narode fizično in moralno. Sad njihov je sedanje socijalno stanje, socijalna demokracija z vsemi sorodnimi prirastki in klikami.

Ti nauki, bôdi glede na versko, politično ali gospodarsko stanje so torej pogubni. Pogubni so pa tem bolj, čim bolj so nekateri izmed njih v podlago drugim!

Med temeljnimi krivimi nauki in načeli našega veka, ki so se pokazala skrajno škodljiva, je pač med prvimi sedanje načelo vzgoje. Kakoršna vzgoja, taka družba!

Vzgoja, šola je pa verska ali pa neverska — druge ne poznamo. Medverska (interkonfesijonalna) šola je v naših očeh brezverska, kar se je tudi že praktično pokazalo, in nam v to zadostuje že ta dokaz, da se je porodila ideja medverske šole v liberalnih možganih. Naše geslo je: aut-aut — ali vse, ali popolnem, ali nič!

Kaj moremo pa pričakovati od brezverske šole? Morda-li, da nam vzgoji bogaboječo mladino, ki bodi kdaj trden steber človeški družbi državi? Ravno nasprotno! Ona nam dosledno vzgoji brezverce: iz

revežev soc. demokrate, anarhiste i. t. d., iz sinov premožnejših slojev pa brezobzirne ljudske krvopije.

Kakor znano, je pri nas brezverska (medverska) šola že od l. 1867. Takrat je vsklikala brezverska loža v peklenski nevolji: „Katoliška šola je napravila vso Avstrijo neumno! — Šola bodi propaganda nevere; to je glavna stvar! — Klerikalci so zakleti sovražniki šole. — Država se loči od cerkve in morale — Cerkev ne sme več nadzorovati šole!“ In posrečilo se ji je. Triumfovala pa je loža prav za prav še le l. 1870, ko se je odpovedal konkordat Rimu, ki je bil sklenjen l. 1855. V tem se je pokazala prav ostudna neznačajnost liberalizma. Da je dosegel svoje sebične in podle namene, pogazil je v blato vse, kar je svetega — ni mu bila sveta dana beseda — svojevotjno je prelomil pogodbo. Tedanji minister Stremayr upravičuje to prelomljenje konkordatne pogodbe popolnem liberalsko: „Pogodba je bila državen zakon, in kot taka je bila podvržena vsem pravnim premembam državnih zakonov.“ Nesramni brezverec Bauernfeld je pisal tedaj:

„Was hat Euch der Vertragsbruch so verdrossen,
Nothwendig war's, und kann man's auch nicht loben,
Gott selber hat den alten Bund geschlossen,
Und ihn im neuen wieder aufgehoben.“

L. 1867 se je torej v naši „katoliški“ Avstriji zavrгла verska šola in se uvedla medverska-brezverska pod nadzorstvom države t. j. liberalnim nadzorstvom, česar ne nahajamo niti na Ruskem, ne v Belgiji, v Prusiji, na Bavarskem, Virtembergškem in celo na Ogerskem ne! Vlada prepušča zdaj cerkvi samoupravo le v njenih notranjih stvareh. To pa določevati, kaj spada v cerkvene notranje stvari, ima jedino le država. Koliko pa je verjeti liberalcu, da bo ravnal pravično, o tem ni, da bi govorili — dejstva govore!

In avstrijski škofje, ki so se odločno takrat ustavljali tem novostim, se niso bali zastonj; norčevalo se je sicer iz njih, da vidijo v muhi slona, da ni v novi šolski preosnovi tolike nevarnosti kot si domišljajo, a iz izkušnje 30 let vidimo, da so imeli prav, in da je bil njih sveti ogenj opravičen!

Stari, preteklostoletni revolucionarni srd napram cerkvi je vsplamtel na novo; brezverski materijalizem, ki se do tedaj ni smel gojiti v šoli, se je jel uvajati tudi v šolo. In kakó prav je prišlo to naturalistiškemu svetu, ki je kot učenjak pred pravo vedo moral pobrati sè svojimi hipotezami šila in kopita! Mislil si je: Človeku ni dobro biti samemu; napravimo si falango, pridobimo, vzgojimo si mladino, ki nam bo

pomagala s cimbersko-tevtonskim tulenjem premagati siloma nasprotno tabore, da zavladamo z novim evangelijem! — Da, otroci teme so spretnejši nego otroci luči!

In res, novo šolsko èro so začeli kaj energično. L. 1868 je primumel na povabilo mestnih očetov dunajskih iz daljnje Gothe na dunajski pedagogij zloglasni Dittes z vsklikom: „Praga tega zavoda ne sme nikdar prestopiti duhovnikova noga!“ Verstvo naj predava učitelj — dokler pa še ostane verstvo pod duhovsko diktaturo, naj se ga ne poučuje! Takó je mož velel.

Kako verstvo si je pa Dittes mislil, je pokazal v svoji knjigi „Veronauk“, ki obsega razen navedkov iz sv. pisma tudi izreke Konfucijeve in koranove. V „Pedagogiški šoli“ prišteva tvorbam domišljije tudi vse verske predočbe, sploh vsa verska načela. „Nravno dobri človek ne more imeti zasluženja, in nravno slabi ni kriv, da je tak; oba sta taka vsled usode.“ — „Kateri pa naj bi bil zadnji namen človekov, ne vemo, in ni tudi merodajno za vzgojeslovje.“

V svoji „Pedag. šoli“ Dittes kar naravnost hujska učitelje proti duhovščini, češ, da ne morejo složno delovati. Kakó zoprna mu je cerkev, se vidi iz neslane izjave, „da bi šel rajé k hudiču, kakor da bi stanoval v nebesih vkup z menihom!“

No, slavni „Schlachtengewinner“ je pokazal praktično svojo pedagoško spretnost in požrtvovalnost, in doživel neljub poklon v izjavi pedagoškega nadzorstva, ki se glasi: „Zavod more pričakovati vspeha in napredka še le tedaj, ako ga Dittes zapusti.“ In to se je tudi zgodilo l. 1881 — proti njegovi volji! Pač malo boljši je bil njegov naslednik Dr. Emanuel Hannak, znani pisatelj zgodovine za srednje šole. Tudi on je v prvih izdajah one knjige pokazal svojo mržnjo do cerkve, nazore o veri i. t. d.

Glasovit je nadalje, in posebno po Dr. Mahničevih spisih v R. K. nam poznan, Dr. Lindner in njegova knjiga: „Allgemeine Erziehungslehre zum Gebrauche an den Bildungsanstalten für Lehrer und Lehrerinnen“, ki ima mnogo krivih nankov. Med glavnimi sredstvi, ki so nujna pri vzgoji, je dr. L. izpustil vero. V enciklopedistični vzgojeslovni priročni knjigi zatrjuje, da „je osvoboditev šole od Cerkve čin velikega, svetovnozgodovinskega pomena.“ V empiristični psihologiji za srednje šole uči, da je človek nujno notranje primoran k vsakemu sklepu in odločitvi — z drugo besedo: človek nima proste volje.

Dva vadniška učitelja na dunajskem pedagogiju sta izdajala brezverski list: „Schule und Haus.“ No, ako je samo ministerstvo zaukazalo, naj se odstranita dva letnika iz šolskih knjižnic, mora biti že hudo!

Tudi toliko časteni pisatelj dela „Thierleben“, Brehm, spada v to prosvitljeno pedagoško družbo. Knjigo je minister Stremayr, framazon, jako priporočal in jo priskrbel na državne stroške vsem knjižnicam učiteljskih pripravnic, kjer se to delo skoraj gotovo pridno čita! Kaj pa se vse nahaja notri, bi bilo preveč navajati. Knjiga je materijalistična! Samo par primerov o brezverstvu in peklenski satiri Brehmovi. Začetek uvoda se glasi:

„V teh učnih knjigah se pokaže v vsej svojej nagoti „po božji podobi“ ustvarjeni človek, „gospod vsega, kar leze ino grede“, „gospodovalec zemlji“: on uvaja ali pa zaključuje vrsto živih bitij, koje imenujemo „živali.“ On, o kojem nam pravi že prastara pripovedka, da je bil ustvarjen posebnega dne; on, o kojem trdé ljudje, ki verjamejo vsako besedo, da je obdarjen s tem, česar bajè manjka vsem drugim stvarim; on, ki ima jedini pokončno hojo, „da se značilno pokaže jedina sposobnost za spoznavanje Bogá: se kaže tukaj le kot — sesavec“ . . . . „Prva vrsta sesavcev nas poučuje o človeku, druga o njegovih nespodobah (namreč opicah)“ . . . „Naravoslovje ne pozna nikakih ozirav, ako treba resnico, istinito resničnost trditi, dasi bi moralo s tem še takó drage in cela tisočletja obstoječe in osrečujoče predsodke (vero namreč) uničiti.“

Govoré na dolgo in široko o opicah piše med drugim: „Nazori o svetosti so jako različni. Nam, olikanim Eropcem je često tolst menih, ki ni vse svoje žive dni ni najmanje koristil človeštvu, velik svetnik; mohamedanci smatrajo slaboumnega, bedastega človeka za veliko večjo pravico za svetnika. Med Indijci uživa opica isto čast, kakor pri nas menih, in sicer morda iz istih vzrokov, kakor pri nas, ker ravno tako malo ali nič ne koristi človeku, kakor menih.“

Tako delajo torej brezverci propagando za svoje ideje, in država jim ne brani. Materijalizem se nudi dijakom iz polnih čaš. Otresti treba človeštvu srednjeveške predsodke, otresti vero, ki se ne (!) zлага z razumom in novjšimi naravoslovnimi pridobitvami in iznajdbami — česar ne moreš prijeti in dotipati, tega ne moreš imeti za resnico, ker je protiumno!

Sploh, mladina se poučuj v darvinistiškem smislu, ki oprošča človeka vseh nadnaravnih spon in vezij, in ga jednači živali, iz katere se je razvil! Človek se povrni v prvotnost!

Koliko si pač prizadevajo materijalisti posebno zadnjih 30 let, da bi po svoje preosnovali šole! Ne vidijo hipa, da bi se uresničile njih želje in zahteve! Materijalist Preyer piše: Nevarnost preti za prihodnost. Nekaj se mora ukreniti. — Kaj? — Najprej se mora uničiti gimnazijski

monopol. — „Ako sedanji rod ne preosnuje zastarelega načina šolskega pouka po pridobitvah naravoslovja, ga bo prihodnji tem temeljiteje.“

Slavni Bauernfeld nam kaj lepo opisuje orožje, s kojim se je premagalo krščanstvo, kakor tudi rezultat zmage, v naslednjih besedah:

Das All' war immer da, wird ewig sein,
 Ich muss es glauben, seh' ich's auch nicht ein.
 Doch wie aus Schleim und Zell, erklärt mir's nur,
 Wie ward die fühlend-denkende Creatar?

Krščanstvo je torej premagano stališče! Racionalistiški svet, svet, ki le to verjame, o čemer je do trda prepričan, ki le to verjame, kar mu narekuje izkušnja in zdravi, čisti razum kot dokazano in istinito, ta svet govori torej s pesnikom, da mora verjeti, da je vesmir od vekomaj, dasi ne uvidi te resnice in ni prepričan o svoji lastni trditvi! Isti svet tudi ne veruje, da je Bog človeka ustvaril in mu dal razum — trdi pa, da se je razvil iz živali — opic, isto takó ne mogoč si razlagati, kako je nastalo čuteče — misleče bitje. Krasna doslednost!

In take nauke hočejo materijalisti usiliti vsemu svetu za normo mišljenja in delovanja!

Po izjavi nekega učitelja na splošnem učiteljskem shodu avstrijskem l. 1882 bi se morali materijalist Darwin, Häckel, Vogt i. dr. poznati več nego samo po imenu.

Sploh so se splošni učiteljski shodi avstrijski prejšnja leta kazali bolj v brezverski luči! L. 1867 se je neki učitelj izjavil, da kofesionalni verski pouk demoralizuje mladino in jo uvaja v hinavstvo in laž. „Ljudstvu bi se moralo najprej podati dober pojem o sedanjem času; vedeti bi moralo, da so delavniki večjega pomena nego nedelje.“

Takó na shodih! Kaj pa še le po učiteljskih časopisih! „Der österreichische Schulbote“ piše l. 1878: „Strah pred večnim pogubljenjem in up na večno plačilo ne moreta biti za naprej več v podporo in podlago razumnega naravoslovja, človek napreduj! Naše ljudstvo potrebuje krepkejše duše v ne hrane, in to mu nudi materijalizem. Pri vseh visoko kultiviranih narodih se kaže njih zrelost v tem, da se otesajo verskih načel — da se udajajo brezverstvu. In dalje: „Vera v nadnaravno pomoč slabi razum in voljo, upirajočo se fizičnemu in moralnemu zlu.“

Opozarjamo samo na grozna protislovja, ki so nakopičena v teh stavkih. Kdor trdi materijalizem, ne more nikakor govoriti o duševnosti v našem pomenu — sploh pa ne more govoriti o moralnosti, ako noče ugovarjati sam sebi! „Materijalizem je mati čiste človeške ljubezni . . . on

oprošča, čisti нравnost vsega teologičnega in metafizičnega blišča in ji vrača prvotno čistost in moč! Govori se o „klerikalni svinjski literaturi“, o „tulečih boncih“, o „črnih vaških mogotcih“ i. t. d.

V „Freie pädag. Blätter“ l. 1880 čitamo: „Često prihajajo otroci, omegleni kadilnega duhá, neumnejši iz cerkve, kakor so šli noter. In to ravno hoče vladoželjna kurija.“ — „Nasprotno temu pa izvršuje“, kakor poroča „Niederösterr. Schulztg.“ l. 1888 „prostozidarstvo v tišini strahu božjega dela usmiljenja“.

Tako in jednako nemški učitelji in listi. Morda pišejo slov. uč. listi, ki zastopajo učiteljstvo „katoliškega“ slov. ljudstva, drugače? Dejstva zadnjih 5 let govore narobe! In polemike v R. K. in to osobito l. 1896 ter dalje v „Slovenca“ iz peresa A. Ušeničnika tudi mnogo govore. Jako pomembno je tudi dejstvo, da je del mlajšega našega narodnega učiteljstva že skoraj popolnoma okužen od novodobnih idej darvinistiških in soc. demokratičnih. Ali moremo imeti zaupanje do učiteljev, ki širijo tako idejo v besedi in po časnikih med preprosto ljudstvo, kar se je dogodilo, in se skoraj gotovo še dogaja v nekaterih krajih na Goriškem? Ali ne morejo taki učitelji, ki zraven tega še javno simpatizujejo z zloglasnim „Slov. Narodom“ indirektno škoditi verni mladini tudi v šoli?

In vse to je slednjič le sebičnost, brezmejna sebičnost. Hammerstein dr. J. piše: Gospodje so vrgli, vkolikor je bilo v njih moči, Boga raz prestol. Neizmerna sebičnost je malik ki mu kadé; ona se reži kakor ostudna spaka iz časopisov: „Ni ga stanu, ki bi bil tolike vrednosti, ki bi imel tako nalogo, kakor je učiteljski stan. Vse človeštvo ima v svojih rokah.“¹⁾

„Kdor se dá voditi po upu na plačilo ali po strahu pred kaznijo, je naravnost — nemoralen!“

Dovoli se nam, da spregovorimo o zadnjem stavku par besedij. Te besede so se trdile na obč. shodu pedag. društva l. 1888. Torej: kdor se dá voditi od plačila, je nemoralen! S tem se je hotelo reči, da dela sedanje učiteljstvo zgolj iz ljubezni — a duhovniki radi dobička! To so besede — dejstvo pa je drugačno.

Ne trdimo sicer, da je učiteljstvo po nekaterih krajih, v prvi vrsti na Goriškem, dobro in dostojno plačano. V dostih krajih pa niso dobro plačani učitelji res nikoli zadovoljni. (Sam Dittes, nekaj polbog modernemu učiteljstvu, je imel kot vodja dunajskega pedagogija letnih 3000 gld. plače in prosto stanovanje; zraven tega pa je zahteval od dun. občine še 800 gld. za 40 ur pouka v metodiki — torej malenkost 20 gld.

¹⁾ St. a. M. Laach 1889. Streiflichter auf österr. Schulzustände.

na uro.) In katehetje? Ti dobivajo od občine na uro po 70 nc.! Da ne omenim nešteti redov, ki poučujejo mladino po vsem svetu — brezplačno!

Avstrijsko staro šolo je nadzorovala duhovščina zastonj. Sedaj pa morajo ponekod, osobito na Goriškem, plačevati revni in vsestransko propadajoči kmetje za šolo skoraj več nego za vse drugo!

Tako je torej!

Do sedaj smo razložili površno novi duh, ki je že obvladal ali pa hoče preveti šolo. Nato preiščimo malo, ali je sedaj Avstrija kaj pametnejša ali se je kaj povzdignila (se ve v dobrem), odkar je jel povsem ali kolikortoliko gospodariti liberalizem v šoli.

Že l. 1878, torej v prvem desetletju moderne šole, so se pritoževali v dun. obč. svetu, da stane nova šola trikrat več nego stara, a da vendarle ne izvršuje svoje naloge. In židovsko-framazonska „Neue Freie Presse“ je pisala tedaj: „Niti jeden govornik ni zanikaval istinitosti zel na šolah; da, nekateri so našteli kar celo vrsto jako zanimivih pomankljajev, in glavni nasprotnik takó zване šolske stranke, dr. Kopp, je naravnost povedal, da bi znal naštetih še nešteto mnogo večjih in važnejših napak, nego so navedene.“ In list pripomlja sam nadalje, da treba ljudsko šolo res nujno preiskati in preosnovati. „N. W. Fremdenblatt“ piše: „Tajiti ne pomaga nič, pač pa le škodi; in zató izpovemo javno, da dun. ljudska šola grozno nazaduje.“

Dosledno je tudi npravnost močno propadla. Mladi smrkovci 11—13 let se ne boje več učitelja in često tudi duhovna ne. Dà, pripetilo se je celo, da so učitelju učenci pretili z nožem in pokazali nešteto drugih surovosti. Dà, še celo po deželi se izgublja bolj in bolj nekdanja krotkost med učenci, in naše ljudstvo toži, da je rod za rodom slabši. Gotovo je krivo temu tudi preveliko obremenjenje selskih učencev z neštetimi predmeti, ki niso v nikaki zvezi z verskim poukom, a niso ob enem niti potrebni na deželi. Ne rečemo, da nima novi šolski zistem vrlin in zaslug, toda dejstvo je tudi, da so bili otroci nekdanj bolj vzgojeni, ko je bilo le par predmetov, in se je pri vsakem predmetu po nekaj časa tudi ponavljal katekizem. Kako neprav pač imajo trdeči, da se ne sme mladine preveč mučiti s katekizmom! Ne mučiti, pač pa učiti! Pomisliti nam je, da je vera pač prva stvar za slebernega človeka, in da mu ostane to, kar se je naučil v mladosti, vse žive dni v podlago in pravec mišljenju in delovanju. V mladosti treba uvajati ljudi v pravo versko življenje, da se navzamejo pravega božjega strahu. In kdor ni navajen v mladosti mnogo misliti na Bogā in prav ceniti vero, jo v poznejših letih tem laže zanemarja!

In ravno radi naraščajoče nenravnosti so se jeli l. 1887 učitelji na Dunaju posvetovati, „kakih sredstev se poslužuj šola, da ubrani in zatré takó grozno širečo se podivjanost in nenravnost mladine.“ „In priznati moramo“, nadaljuje „Bürgerschule“, — „da je bil rezultat posvetovanja žalosten, in se more imenovati naravnost poniževalen, uničevalen za moderno šolo. Vsi vidimo, da ne more moderna šola izvrševati svoje vzgojevalne naloge.“ L. 1888 se je predložila dun. obč. svetu prošnja: „Obč. svet. dun. naj se posvetuje, ali bi ne bilo prav, da bi se ustanovile poboljševalnice v omejitih in zator vedno večje podivjanosti in surovosti šolske mladine, ter naj se take čim preje ustanové.“

In to živo govoreči navedki nekatoliških strank! Brezverska stranka je obsodila samo sebe. Videla je, da ni vspešen njen zistem. Videla je tudi vlada, a kaj je ukrenila proti temu?

Zaključek: Kjer se je torej izvedla šolska preosnova v modernem smislu, kjer se je res takó vzgojevalo, kakor zahteva novi duh, se je jasno pokazalo, da ni mogoče vzgojevati brez pozitivne vere! Novi zistem se je s tem obsodil samega sebe, in dokazal na sebi, da ni resničen, ker je — škodljiv!

Zla se je do zdaj provzročilo veliko. Pomislimo pa nadalje malo, kakó daleč bi bilo že prišlo z novo šolo, ako bi bili vsi učitelji posnemali Dittesa in celo vrsto drugih njegove „zmagalne vojske!“ Kaj bi bilo, ako bi se bili povsod takó ugnezdili židovski učitelji kakor na Dunaju, kjer jih je bilo l. 1880 na ljudskih šolah 10 okrajev celih — 61!

Hammerstein dr. J. opomnja pravično: Dobro vemo, da je še mnogo avstrijskih učiteljev, ki so boljši, nego njih zistem. Oni niso pozabili, kar jih je učila krščanska mati; dà, vzdržali so se nepokvarjene, kakor trije mladeniči v ognjeni peči sredi krivih nauk in slabih vzgledov. Učitelje Galicije, Dalmacije, Bukovine in Kranjske celó hvalijo, da so večinoma ohranili krščansko prepričanje (Opomniti nam je, da je Hammerstein pisal to že l. 1889!) Sploh so se jeli v zadnjih letih učitelji boljšati (kjer so bili poprej slabi; kjer pa so bili poprej dobri, bi trdili skoraj nasprotno!) Drugi vsaj ne nasprotujejo cerkvi. Toda to je vendarle še vedno istinito, da redi država še celo armado takih učiteljev, kakor smo jih ravnokar označili, in ki so kolovodje nevere in glavni prostozidarski naskakovalci v boju zoper cerkev. Tisoči in tisoči otrok so v njihovih krempljih. Ali morejo stariši mirno spatí, dokler vedó, v kakih rokah se nahajajo njih lastni otroci?!

Do sedaj smo govorili večinoma le o ljudski šoli, gledé katere smo še na najboljšem. Ako se pa ozremo na srednje in višje šole, vidimo

jasno, da dobivajo tem bolj novodobni značaj, čim višje so. Pouk na srednjih šolah je večinoma tak, da postane dijak vsaj mlačen in indiferenten gledè na vero in versko življenje, ako ne brezveren. Razen pri veronauku se ne omeni malo ne nikdar Bogá, ves pouk, posebno z ozirom na moralo sloni mesto na verskih principih na takó megljenem pojmu „človečnosti“ — humanitete. In le od profesorjev, ki so tu pa tam tudi dobri, je odvisno, da se v dijakih popolnem ne uduši verski čut, ki se kaže praktično v življenju. V večini pa so profesorji, ki kratko malo ne samo nikdar ne omenijo spoštljivo vere in cerkve, ampak se norčujejo celó iz najsvetejših stvari. Takih ne manjka tudi na naših slovenskih srednjih šolah.¹⁾

In česar ne storé šolske knjige indirektnim ali direktnim potom, vkolikor jim je vse božje deveta briga, ali pa učé celo krive nauke, pravi vedi in moralnosti nasprotne, spolnó mnogo knjige vseh vrst, ki se izposojujejo dijakom iz šolskih knjižnic,²⁾ ali knjige in časopisi, ki jih dobé dijaki drugod.

Ravnokar smo omenili šolske knjige. O šolski predmetih razen o verstvu, določuje novodobni zakon medverskih šol, naj se poučujejo neodvisno od vpliva kake cerkve ali veroizpovedanja. Jedino, kar je zabranjeno učiteljem in profesorjem v tem oziru, je to, da ne smejo žaliti verskega prepričanja nikakega dijaka. No, to bi bilo nekaj, ako bi se ta prepoved izvrševala res dobesedno in bi se tudi res kaznovalo žalivce!

Novi zistem pa dovoljuje razen tega še druge stvari, ki se nikakor ne strinjajo s pravim vzgojeslovjem. S tem mislimo namreč plesne tečaje in veselice i. dr., kar smatra moderni svet za neobhodno potrebno, da je kdo res omikan in olikan! Bog vari pa, ako bi hotel kak vesten človek ali celo duhovnik po knjigah, časopisih ali besedah delovati na dijake, navajati jih k učenju prave vede, jih vsposodobujati k verskemu mišljenju in delovanju! Takoj se proklíče to za protidisciplinarno, nevarno, pohujšljivo, in se kaznuje kar najstrože!

No, sad gimnazijskih študij je dobro znan. Kaj pa pomaga dijaku, ako zna vsakega tolikih predmetov po malo, a se v 8 letih ne navadi niti logično misliti, nima skoraj niti jednega pravega, čistega pojma. Sedanji svet se zove naprednega, šole moderno napredne, abs. abiturijente „zrele“, a nimajo nikakega pravega značaja, slepo sprejemajo vsako

¹⁾ R. K. 1895 in drugod.

²⁾ O šolskih knjigah in knjigah, katere sploh čitajo dijaki, je govor v vsakem letniku R. K. osobito pa v I., V. in VII.

ново idejo, napačne in neutemeljene nazore in lažimodroslovne sestave, ter se dadó takó zavesti na popolnem krivo stališče, raz katero brez-miselno obsojajo vse drugo. In kaj je krivo temu? Gotovo le premala, da skoraj nična izobrazba v modroslovnih principih; pomanjkuje torej temeljne izobrazbe! Se vé, ta modroslovna izobrazba bi morala biti prava, moralo bi se učiti odločno sholastično, krščansko modroslovje, ki je teoretično in praktično dokazano kot jedino resnično in pravo! Kar se sedaj uči modroslovja na srednjih šolah, je prepovršno in nepraktično skoraj do cela, in je le redko kak dijak prišteva resnim predmetom; tisto malo, kar se mu naloži, se naglo nauči mehanično le radi reda, in pozabi ravno takó hitro. Koliko večje koristi bi bilo pa za vsakogar, ako bi se zanimivo predavala zraven logike n. pr. ontologija, ki je tolikega pomena za sedanje čase krivih nauk in zmot!

Ali ni to žalostno spričevalo, ako ne pozná abs. srednješolec niti najnavadnejših, osobito v leposlovnem vprašanju vedno ponavljajočih se modroslovnih pojmov o pravem, dobrem in lepem, in ima le mračne pojme o idealizmu, realizmu, naturalizmu i. t. d.

Gotovo bi ne bilo potem toliko nevednosti in zmešnjav o pravi estetiki! Mesto tega se pa vsiljujejo dijakom vsi mogoči matematični in drugi obrazi, zahtevajo se od njih najmanjše in najpodrobnejše črtice o pesnikih in razlage njihovih dasi često kvarnih proizvodov, i. t. d.!

„Kakor je dandanes svet, ni mogoče, da bi prišel človek do prave sreče. Filozofija, ki jo vzamem še seboj v grob, je pesimizem. Največ trpi v našem prosvitljem veku razum. Hlepeč po določenih, stalnih nazorih, se pasi le s površnim, enciklopedističnim znanjem, katero nikdar duše ne nasiti. Šola pristudi mladeniču mišljenje in ga od vstrajnega, v predmet vglabljaljočega se mišljenja odganja k čutnemu uživanju. Z gimnazije nisem prinesel ene cele misli, zatorej me je odnesel val življenja . . . Uničeno življenje! Kdó je uničuje? Tisti, ki v šoli in v slovstvu ne ponuja nič pozitivnega, nič, nego dvom. Duh živi le o pozitivnem!“¹⁾

Kdor zna kaj več, kdor zna količkaj samostojno soditi in misliti, se tega ni navadil v šoli, ampak s privatnim, zasebnim učenjem in pridnostjo.

Glavno svojstvo razuma je, da išče resnice. Kakó pokvarjen mora biti pač človek, kakó obsojanja in pomilovanja vreden, ako izreče kot akademik značilne besede: „Nočem filozofičnega razmotrivanja!“

¹⁾ R. K. VIII. str. 475. Uničeno življenje.

Takó izšolani srednješolec pride slednjič na visoke šole, kjer je konečno popolna prostost pouka, kjer je odvisno od profesorjev, kaj in kako naj se uče in mislijo dijaki. Izkušnja uči pa, da so vseučiliščni profesorji med katerimi je tudi mnogo židov, v obče pristaši novih, modernih, protiumskih in protiverskih sestavov.

Materijalizem se tam nudi in prodaja na debelo. In le ako ni kdo toliko previden in srečen, da temeljiteje na svojo roko proučuje tudi tem nasprotno nauke, se obvaruje umskega poloma in nevere. Česar ne nudi šola, podaja tisek, časopisje in knjige vseh baž. Kdor „študira“ po cela desetletja, in se v šoli ničesar ne nauči, ta se izobrazí v modernem duhu v olikí in omíkí po gostilnah in kavarnah.

In kaj nam je pričakovati od dovršivših akademikov? Sad, ki so ga obrodili, podajajo v hrano drugim vedoželjnim. Kjerkoli so v službi, širijo direktno ali indirektno svoje nazore; največ pa škodujejo kot vzgojitelji in učitelji po srednjih šolah.

Mutatis mutandis se na tem mestu jako prilégajo Bauernfeldovi verzi:

Die Sache war verloren
In allem Anfang gleich,
In Deutschland durch die Professoren,
Durch die Studenten in Österreich.

Se je li nam čuditi torej, da je takó velik prepad med pozameznimi sloji istega naroda? Preprosto ljudstvo je po veliki večini še verno, razumništvo pa — neverno skoraj iz kraja. Kaj li še veži ta dva sloja v jedno? Morda li zadnje, kar ju more — jezik? Tudi ta ne velikrat! Liberalcu, materijalistu je to skoraj vse jedno. Ako se tu in tam pokaže narodnjaka, ga vodi v to le — sebičnost! Saj sploh ne more imeti idej-lov materijalist, ki se brati v mišljenju in delovanju z urhi in žabami v luži!

Toda vzemimo, da je samo del našega razumništva, inteligence brezveren, ali le navidezno radi dobička veren, kar je često še slabše. Ali bi se ne moglo zgoditi, kar bi bilo sicer samo ob sebi umevno in dosledno, da bi polagoma postal v par rodovih pri bolj in bolj razvijajočem se modernem slovstvu tudi ostali del razumništva neveren, materijalističk, in ž njim tudi ves narod?! Pozitivna vera propada, in na njeno mesto stopa verski indiferentizem, materijalizem, ateizem, o kojem poje s takim navdušenjem ne-naš Aškerc:

„To devo smo čuli zdaj prvič,
Smel govor je njen in ves nov,
Taji nam rod stari svetovni,
Svetost taji naših bogov.“

Zató so jo krvniki (duhovniki in drugi prijatelji resnice) sežgali; toda glej, iz ognja vstaja pomlajena proslavljajoč se:

„I smrt sem premagalu slavno,
Nesmrtna zató sem odslej.
Imé mi je — Misel Slobodna,
A ves svet je moj zanaprej!“

Recimo torej, da se preosnuje vse šolstvo v materijalističkem smislu, v smislu soc. demokratov i. dr., ter da se izobči Bogá iz šol in človeške družbe. —

Iz prva bi se morda jelo učiti mesto katekizma Bauernfeldove stihe, ki so po obliki takó prikupni ter ostajajo še preradi v spominu, n. pr.:

Was betet das Gewimmel:
Der Du bist im Himmel,
Ich bete: Anders begriff ich's nie —
Der du bist in der Phantasie!

in dalje:

Persönlicher Gott,
Das klingt wie ein Spott,
Ihr Thoren malt ihn auch,
Wozu, er ist ein Geist, ein Hauch!

Morda bi kdo začel dvomiti o tem, no, takemu se takoj pomore z verzi:

Und wie ich immer überdenke,
's bleibt eine zweifelhafte Sache,
Ob die Sprach' ein Gottgeschenke,
Ob Gott ein Geschenk der Sprache.

Sploh pa:

Vesmir je vedno bil in vedno bo,
Verjeti moram, dasi le težko;
Le to mi dej, kakó se je iz slin,
Stanic razvil misleči zemlje sin!

O čemer pa dvomiš, se ne moreš popolnem prepričati, nisi prisiljen verjeti, zakaj:

Gibt es wirklich Offenbarung,
Wozu brauchen wir Erfahrung!

Najnovejše naravoslovske pridobitve so dokazale (!), da ni Bogá. Znanstvo je torej rešilno!

Das Wissen ist ein grober Geselle,
Er wirft den Glauben über die Schwelle!

Glauben und Glas, wie bald bricht das!

Fast schwindet sie, die Glaubensseligkeit,
Der Menschheit wird zu eng das Mythenkleid!

Slednjič smo se otresli vere, in čisto človečanstvo bo zavladalo v vsej svojej dóbroti in osrečevalo ljudstva sè svojo pravo, „čisto ljubeznijo“ in prvotno čisto nrvnostjo:

Kommen wird am Ende
Doch die neue schöne Aere,
Siegen wird der Geist der Freiheit
Und die neue Liebeslehre!

V koliko se je zadnje prerokovanje uresničilo do zdaj, o tem molčimo; pač pa korakoma izvedimo vspehe in učinke duha prostosti, „Misli Slobodne“ — skušajmo si predočiti, kako bi se razvila in bi delovala prava, čista, prvotna nrvnost in ljubezen brez vsakega teologičnega in metafizičnega okrasja in blišča.

Misliti si moramo v tem slučaju tolpo šolske mladine, poslušajoče, kako jim razlaga učitelj moderni katekizem.

„Ljubi moji! Daleč tam v južnih krajih prebiva bitje, katero uživa to čast, da nam je smatrati za potomca brata našega prapraočeta in prapramatere — imenovati je moramo torej naslednika svojega praprastrica in prapatete! Poslušajte in strmite: Zgodilo se je takóle: Naši praroditelji so postajali iz sicer najplemenitejše, a kljub temu še neumne živali, opice, polagoma bolj in bolj pametni, so jeli govoriti, in njih potomci so začeli bolj in bolj takó živeti, kakoz živimo sedaj mi. Začeli so se družiti v družine, potem občine in države. Da so pa mogli živeti složno med sabo, so določili meje svojemu delovanju, so se zavezali medsebojno držati se gotovih pravil in postav, katere so tekom časa pomnožili z raznimi ukazi načelniki posameznih družb, deželni knezi in vladarji. Da me boste bolje razumeli, vam to razložim natančneje: Ko je namreč dobil človek pamet in je jel živeti v družbi, je moral drugače delati in se obnašati, kakor žival, ki nima pameti. To veste sami, da ne smete delati, kar in kakor bi hoteli — nekaj vam je dovoljenega, nekaj

prepovedanega — nekaj imate za dobro, drugo za slabo. Tako pa ni bilo vedno! In ako bi bilo še tako, bi ne mogli živeti skupno. Zato so naši pradedje in vladarji določili, kaj je dobro in kaj slabo, in se je treba zadnjega torej ogibati. Da navedem par primerov. Glasi se: Ubijati ne smeš, krasti ne smeš, ker rušiš s tem mir in red v človeški družbi, in te drugače tudi državna oblast kaznuje. Nekatero druge postave niso toliko ali nič v zvezi z državo, ampak so dane samo v korist posameznega človeka. Reklo se je: Ne nečistuj, ne pijančuj, ker to ti škoduje in te spravi v zgodnji grob. Vidite, to je samo par primerov, a postav je še mnogo, mnogo, kakor veste sami. Vi pa, preljubi, poslušajte zvesto moje besede in si jih dobro zapomnite! Ako hočete srečno živeti, spoštujte dobre ukrepe svojih pradedov, izvršujte zakone države — ker drugače vas doleti gotova kazen in nesrečni bodete vse življenje. Le enkrat se živi — ali hočete še ta krat živeti nesrečno? Mislim, da ne! Da se držite zakonov, ki se vam nalagajo, to je in bodi vedno in povsod vaša naloga in dolžnost.“

Take nauke zahtevajo materijalisti, naj se uči. Oni hočejo sicer človeka rešiti vseh nadnaravnih spon in vezij in navezanosti na kako višje bitje, priznavajo pa vendar le, da treba človek avtoritete, ki ga v skrajnem slučaju prisili, da ne ruši družabnega miru in reda. Materijalistički vzgojeslovci priznavajo torej, trde potrebo kaznujoče oblasti za prestopke zakonov, tudi slabo naravo človeško, priznavajo, da je človek nagnjen bolj k slabemu nego k dobremu.

Avtoriteta mora biti torej. In to avtoriteto pripisuje nekateri lastnemu razumu posamnikov, drugi skupnemu naziranju in sklepu človeškega rodu in tretji državni oblasti. Lastni razum, skupno človeštvo ali državna oblast je potem tudi uvediteljica nraavnih zakonov, ona je njihova čuvateljica in ohranjevalka. Ti trije faktorji, kot uveditelji nraavnih zakonov so dosledno tudi vzrok obveznosti pozavnika na zakone; dolžnost držati se teh zakonov izvira torej iz avtoritete jednega onih treh faktorjev!

Navezanost na zakone in dolžnost te izvrševati sta pa nujno potrebni, da kdo ne ruši reda.

Oglejmo si nato malo, ali more človeška avtoriteta sama vzdrževati red, ali more človek sam sebi dajati obvezne zakone, dalje, more li kak človek iz svoje moči takó vplivati na človeka ali celó večjo družbo, da se ona čuti res navezano na zakon in smatra za dolžnost, izvrševati zakone, ki so nujno potrebni za družabno življenje, neobhodni za blagor posamnikov in celote in vsestranskega napredka človeštva.

Mi trdimo: Ako ni Bogá, ni nobenega zakonodajalca — ni zakonov, ni obveznosti, ni dolžnosti — ni razločka med dovoljenim in prepovedanim, ni razločka med dobrim in slabim.

Recimo, da si je dal vsak človek sebi zakone in dolžnosti, kakor trdi Kant pod obliko „kategoričnega imperativa“, na nekakem „moraš“, ki pravi: delaj to, onega se ogiblji!

To je povsem napačna trditev. Človek more sicer spoznati, da mora jedno delati, drugo opuščati, toda to spoznanje sloni na tem „moraš“ kot na predmetu, na katerega se nanaša. Tega „moraš“, te nujnosti in dolžnosti pa si ne more naložiti človek sam, zakona si ne more dati sam! Zakon „je izraz volje, ki stoji nasproti človeku kot avtoriteta, ki more ukazati. Skleniti more kaj sicer človek sam zase in sebi, vež oči h zakonov pa si ne more nalagati; in ako se zaveže s kako obljubo, pogodbo, ga more vezati in primorati pogodba le za tó, ker je drug višji, od drugega dan zakon: Dano obljubo in „sklenjeno pogodbo drži!“¹⁾

Še nekaj drugegega moramo pomisliti: Človek si more nalagati zakone ali „prosto“, ali „nujno.“

Ako si jih nalaga prosto, poljubno, si jih lahko daja ali ne, si lahko naloži te in drugih ne, jih lahko prekliče ali se poljubno nekaterih drži, druge izvzame. Sploh pa je neumljivo, kakó je to, da se kljub tej prostosti zlagajo vsi narodi vseh časov v vseh glavnih nraavnih zakonih, v drugih névažnih stvareh n. p. običajih, jeziku i. t. d. pa se také ločijo!

Še bolj nemogoče si je to razlagati, ako si mora človek „nujno“ nalagati zakone. Vzemimo, da je n. pr. zakon: „ne ubijaj!“ čin nepremeljive človeške volje; potem se moramo razumno prašati: Kdo govori také? Kdo me more prisiliti? In odgovoriti si mora človek sam, da je nek višji zakonodajalec. Ali se človek zdržuje zató, ker je sam sklenil, sam si dal zakon, da ne izvrši groznega čina, ko polje v njem nepremagljivo sovraštvo in besno poželenje po krvni osveti, ko je vsa njegova volja le robinja podle, peklenške strasti?!

Ako si ni določil vsak posamnik nraavnih zakonov, je to storila morda — država? Kratek odgovor: Nraavni zakoni so obstojali že pred državo in obstojajo tudi izven nje; pač pa država nujno potrebuje teh zakonov kot podlage, ako se hoče sploh ustanoviti! Kdo se bo pa pokoril državnim oblastim, ako ne čuti že v sebi teh dolžnosti, ko se država ustanavlja! In slednjič, ali ni tudi sama država podvržena tem zakonom? Ali ne omejujejo ravno nraavni zakoni njene oblasti? „Ako bi ne bilo

¹⁾ Stimmen aus Maria Laach. 1895. Th. Grauderath. S. J.

temu jakó, bi lahko kaka soc. država odstranila zakon in zasebno last, in bi sklenila lahko (veljavno) v imenu vede (kakor je storil to „Magaz. für Litteratur“), da se ovržejo desetere božje zapovedi.“¹⁾

Slednjič vzemimo, da je določil in uvedel npravne zakone skupni človeški rod. Na to odgovarja isti pisatelj, da bi moral trdeči to misel tudi pripoznati, da je bilo človeštvo prosto v uvajanju zakonov, in bi bilo ravno takó lahko določilo za kreposten akt n. pr. mesto zakona — „prosto ljubezen“, i. t. d.; in dasi bi bilo to nepraktično, ostali bi njegovi zakoni, sicer pogubni in objektivno nenravni, vendarle pravomočni.

Sicer pa: Kdo je dal človeškemu rodu avtoriteto, da nalaga po svoji volji posamnikom dolžnosti? Ali mu je dal vsak posamnik oblast čez se? Kdo pa dela takó? Kdo bi rekel skupnemu človeškemu rodu: „Delajte, kakor se vam ljubi, razpolagajte z mano, ženo in otroci, častjo in lastjo, srcem in prepričanjem kakor hočete, udajam se vam v vsem že naprej!“

Ali ima dalje večina brez pritrčila posamnikov neomejeno avtoriteto? Kakó, kedaj jo je dobila? Kakó jo more dokazati? Ker ne more tega nihče dokazati, tudi modroslovci materijalisti à la Spencer, Paulsen i. dr. ne, so se slednjič le-ti sami zatekli v pravi kot, in dasi le od daleč in morda nehoté z nami priznali, da: Ni dolžnosti in obveznosti brez Boga.

Na mestu smo torej. Učitelj prava Soh m piše: „Ako ni Boga in duše in večnega življenja, ni tudi religije, ni npravnosti ni prava. Potem je sebičnost jedino pravni princip in zemska sreča jedini namen človekov.“

Sedaj pa pokličimo zopet na pomoč slavnega Bauernfelda, da nam zapoje in nas navduši z močjo svojega vzletnega genija za one zlate, rajske čase, ko ne bo več „mračnjakov“, bojujočih se proti luči in resnici.

Ja ich sag' es auch prophetisch
 Kommen werden schlimme Zeiten,
 Und die Dunkelmänner werden
 Gegen Licht und Wahrheit streiten.
 Aber kommen wird am Ende
 Doch die neue schöne Aere,
 Siegen wird der Geist der Wahrheit
 Und die neue Liebeslehre!

Kakó se bo pa vdejstoval ta „vek ljubezni?“ Tega ni težko določiti, in ni nam niti treba prerokovati, kakor pevcu-vrabcu, ampak samo logično sklepati iz dejstva v dejstvo.

¹⁾ St. a. Mar. Laach. 1895. Th. Grauderath. S. J.

Recimo torej, da pride vsled slabih šol in zatiranja cerkve in uničenja njenega vpliva na vzgojo čas prepričanja (!), da ni Bogá. Ker ne bo svet več imel Bogá, bo moral nujno imeti samega sebe za najvišje bitje, bodi v kakoršnem koli smislu, v panteistiškem ali materijalističkem — bo torej samemu sebi namen!

Kaj pa se pravi to, biti namen samemu sebi, ni treba na dolgo razlagati. Tak človek nima potem druge lastnosti razen sebičnosti, ki se kaže v vsakem činu mišljenja in delovanja.

Ali je torej kaj doslednejšega in naravnejšega, kakor to, da si človek skuša ustreči v vsaki stvari, da hoče uživati življenje v polni meri videč in vedoč, da živi samo enkrat?

Takega se polasti brezmejna pohlepnost po sredstvih uživanja, ki se ne dá nikdar uzadovoljiti, pač pa še bolj okrepiti od slednjega vpeha. V dosego svojih namenov in teženj bo uporabil slednje, še takó krivično in podlo sredstvo.

Tu se pričinja socijalno vprašanje: Ker hoče imeti jeden vse, ostale tlačí, odira, sleparí in si jih slednjič urobi.

In reveži, ki tudi nimajo vere v Bogá, v drugo življenje, ali bodo molčali k temu, „ali je samo v bogatih teženje po srečnosti?“ vprašuje jezuit Stentrup. „Revež se čuti nesrečnega, ker nima vere, ker mu je srce prazno. Vse njegove moči se osredotočujejo v jedno: soc. vprašanje mora rešiti v svojo korist, dasi z gigantskim naporom, brezobzirno, ne da bi izbiral sredstva!“)

Kje pa naj bi iskali človeški vampirji v odločilnem uporu tlačencev pomoči? Morda li v zakonu? — Proudhon, jeden najzagrizenejših soc. demokratov, torej mu gre vera, pravi: „Bog, avtoriteta in zasebna last tvorijo le jedno idejo, jeden princip.“ Z idejo Boga izgineta torej tudi ostala dela principa! Morda bi si pomagli baroni-milijardarji z državno močjo in se otrsli sitnih obadov?

Odgovarjamo jim: Ako ni Bogá, ni nihče več od nikogar odvisen, razen od one oblasti, ki korenini v fizični moči, recimo od države, vkolikor ima v svojo pomoč vojaško silo. Od kod pa bi v tem slučaju zajemala drž. oblast svojo fizično moč, vojaško silo? Mogla bi jo jedino le iz vrst milijonov tlačениh proletarcev, zakaj baronov bi bilo vendarle premalo za tak boj! — Kdo je pa dalje takó neumen, da bi samega sebe bil v obraz in se potegoval za svojega tlačitelja? Kdo bo mogel prisiliti 99:99% risje razkačenih tlačánov, da se oborože proti samim sebi?

1) Zeitschrift für kath. Theologie 1891. Stentrup S. J.

Morda li dolžnost? Te ni več! V ateistiškem smislu je vsakdo popolnem prost, in v istem smislu je prostost, kakor pravi spet isti Proudhon: zanikavanje slednje avtoritete.

Dietzgen pravi v knjigi „Die Religion der Socialdemokraten“: „Vera v bogove in polbogove, v Mojzesa in preroke, v papeža, sveto pismo, v cesarja, njegovega Bismarcka in vlado, sploh — vera v avtoriteto se slednjič uničuje v soc. demokraciji.“

„Iz tretjega stanu, iz stanu omikancev in posestnikov so vskalile ateistične ideje. — Kakor je nosila omika 18. stol. revolucijo pod sreem, takó je nosi tudi omika 19. stol. Ko porodi, bo dete, katero je hranila sè svojo lastno krvjo, umorilo lastno mater. Zla, ki jih je že provzročil ateizem, mnogim še ne govore dosti glasno, in ga še vedno varujejo in negujejo. Na univerzah se uči prosto ateizem, na srednjih šolah deloma v učnih knjigah, često pa tudi z vzgledom in slučajnimi opombami neverskih profesorjev. Ljudstvu se vsiljuje po knjigah, listih in govorih.

Sama govoreča dejstva morajo stopiti proti ateizmu, da ga pojasné in osvetlé, in bojim se, da bodo resnico pridigovala dejanja, namreč, da je Bog, in da ne moremo živeti brez Njega, z glasom, od katerega bo v ušesih vseh bobnelo!“¹⁾

Za zaključek naj omenim še znamenite besede slavnega in obče priznanega pisatelja Alban Stolza, ki pravi v nekem spisu: „Ako bi bil jaz hudič, in bi me ljudstvo volilo za državnega poslanca, . . . bi kratko malo predlagal to-le: Šola se loči popolnem od cerkve! Šola ne imej nič več opraviti s cerkvijo in isto takó ne tudi cerkev s šolo. Šola bodi za naprej le tvornica, v kateri se stroji otrokom glava, da postanejo čim prebrisanejši za svet in se pouče v vsem, kar prinaša dobiček. Mesto dolžnosti pa, s katerimi muči človeka vera, poučujejo naj se v šoli le narodova prava; mesto katekizma uče naj se učenci na pamet posameznih delov deželnega prava. Duhovnom bodi prepovedan vstop v šolo ravno tako, kakor obiskovanje plesnih zabav. Se vé, da bi bilo najpametnejše, kar popolnoma odstraniti duhovski stan in cerkve, zakaj 1) človek je takó in takó na svetu le za svet: jesti in piti, plesati in sprehajati se more človek tudi brez vere, dà, to mu je brez vere še bolj mogoče! 2) s tem se prihrani mnogo denarja i. t. d. (katerega požró duhovniške plače, cerkve i. dr.)

In ako bi kak drug državni poslanec predlagal: „Tepec neumni, daj raje sežgati sveto pismo in odstrani nedelje!“ bi mu jaz odgovoril:

¹⁾ St. a. Maria Laach, 1895. Th. Grauderath. S. J.

„Ti nič ne razumeš; otroci se navzamejo najraje in najhitreje vere, in to, vero, je v kasnejših letih jako težko izruti jim iz srca, ako so se dobro učili verstva v mladosti, in so bili verski dobro vzgojeni. Zato treba začeti pri koreninah; da se pridobi ljudstvo hudiču — treba odvrniti in zapoditi krščanstvo iz šol!“

Socijalni pomen katoliških akademičnih društev.

Spisal J. Š.

Dijaštvo na visokih šolah se je že od nekdaj organizovalo. V prvem početku vseučilišč je imelo jako veliko svoboščin, katere si je do današnjega dne v veliki meri ohranilo.

V prejšnjih časih se je bolj nego dandanes smatralo dijaštvo na visokih šolah posebnim stanom in se tudi kot tako organizovalo v tedanjem živahnem duhu druženja. Akademična društva so stara skoraj kakor vseučilišča.

Stara akademična društva, zlasti nemška so osnovana v posebni ideji. Do dandanes so se ohranile tradicije teh starih društev in se skrbno gojijo in branijo. Te tradicije izvirajo iz misli, da je dijaštvo poseben stan, ki ima pred vsemi drugimi stanovi prednost in ki mora imeti zato svoje pravice in svoboščine. Dijaštvo se je kot stan strogo odločilo od drugih stanov, zlasti delavskih. Občevanje je bilo le navzgor, med višjimi stanovi, delavski stan se je že v prvem početku smatral inferijornim. To se da razlagati tudi iz dejstva, da so bili akademiki v prejšnjih časih skoraj izključno le sinovi plemiških rodbin, to pa radi tega, ker je prvič stala izobrazba mnogo denarja, drugič pa, ker se ljudstvo še ni tako balo ročnega dela, kakor dandanes. Tedaj je še ljubil in spoštoval rokodelec svoj stan in bil nanj ponosen — vsled ugodnih razmer; dandanes pa ko ima rokodelec in delavec od težkega dela komaj toliko, da se preživi z družino, in še slabo preživi, pošlje kmet in delavec sina v šole z za tujimi krvavo prisluženimi vinarji, da .mu ne bõ treba težko delati, da bo kot gospod boljše živel*. To je vse vsled grozних socijalnih razmer v modernem času.

Akademično dijaštvo je bilo že od nekdaj navdahnjeno s plemiškim duhom, ki nima s širokim ljudstvom nobenega stika. Ljudstvo, ki ni bilo bogato in naobraženo, je bilo zaničevano, akademiki so se zaprli pred njim v svoja društva. Bistvo teh društev se je ohranilo do današnjega

dne. Nam so poznata najbolj nemška akademična društva, zato naj izpregovorimo o njih besedo.

Ako se govori danes o akademskih zavezah in društvih, si predstavljamo skoraj vedno takozvane „burše“ v pisanih čepicah s trakom čez prsa in črno paličico s koščnim gumbom. Burševska društva so neposredni potomci starih društev. V njih veje še dandanes isti duh, namreč aristokratski in buržoazijski. Ponos, ki že meji na ošabnost, navdaja burša, ko se govori o njegovi zavezi. Iz srednjega veka so prinesli v moderno dobo burši dvo boj, ki je imel vseh dob v teh zavezah najtoplejše zavetišče. Ne moremo si skoraj misliti nemškega burša brez sablje v roci, s katero „brani čast svojo in svoje zaveze“. Res, najgloblje korenine ima ta bedasta navada v nemškem burševstvu in od tod taka trdovratnost v omikancih glede dvo boja. Namen burševskih društev je skoraj izključno — zabava. Zabava, pretepi, plesi, sabljanje je ves repertoar njih življenja. Ves pomen društvenega življenja polagajo le na zunanost, na sijajen nastop, na velike veselice in ples. Po tem je tudi vsa razkošnost zunanjih znakov nekaterih zavez, zlasti se odlikujejo v tem velikonemške zaveze n. pr. v Heidelbergu. Ako pogledamo v njihove občne zборе, same trde, tradicijske oblike v vedenju, v sprejemanju novih članov itd. Notranje življenje, veda ima v takih društvih stranski pomen, ali pa še pomena nima. Vse kar se vrši važnega v zavezi, se vrši pri pivu.

Taka so splošno nemška burševska društva. V njih je nekaj zastarelega, okornega, kar se jako čudno vidi v modernem času. Dandanes, ko se bije v svetu boj največ z umskim orožjem, ko se polaga vsa važnost na globoko in bistro umnost, dandanes se akademična mladina po svojih društvih in zavezah uri le [v sabljanju, v rokoborstvu, prav kakor pred tri sto leti. In najčudnejše pa je to, da se te zaveze in društva smatrajo same sebe najnaprednejšim. Da, v jednom so napredna — vera in in krščanstvo nima mesta v njih. Seveda se da to tudi razlagati iz duševne zaostalosti, ko se ne brigajo za višja vprašanja, nego so podobni športnim klubom. Vendar dnevna politika ima kaj živahne spremljevalce v njih, večina političnih demonstracij v zadnjem času je delo akademskih nemških zavez. Seveda se ne povzdignejo nad vsakdanji politični nivo, marveč kakor nerazsodna masa dero za tistimi politiki, ki najbolj kričijo in najbolj frazajo. V toliko pa zametajo tudi naravnost krščanstvo, v kolikor prinese to politika seboj, le sem in tje so burševska društva, ki bi iz globočjih vzrokov zametala krščanstvo.

Taka burševska društva so delo liberalizma, saj njegovo bistvo je, da uničuje organično družabno življenje, če pa tega ne more, pa je vsaj

okameni in odreveni. Burševska društva so brez socijalnega pomena, kakoršnega bi morala imeti. Taka, kakoršna so, so popolnoma odveč, saj zabave in športa nudijo druga društva in klubi v večji meri.

Socijalno gibanje v novejšem času pa je tudi v akademikih začelo strojiti nove oblike družabnega življenja. Kakor drugodi v stanovih, se je pojavila sila katoliške ideje tudi v akademičnem življenju. Nastala so katoliška akademična društva in zaveze. To je prvi in odločilni korak iz zastarelega burševstva: v akademičnih društvih se pojavi velika, svetovna ideja katoličanstva. Prva katoliška akademična društva so se porodila že pred l. 1848. v Švici, kjer je nastalo krog 30. leta cerkvi sovražno gibanje, ki se je javljalo v pozivu dr. Davida Straussa na novo ustanovljeno vseučilišče v Zürichu (1839. l.) in v predlogu ravnatelja Aargauškega učiteljskega seminarja, ki je meril na odpravo vseh samostanov v Aargau, češ, da menih izpreminjajo rodovitne kraje v štepe in puste (!) in da je menih zlobna stvar, v čije senci se vsaka bilka posuši. Vsled tega se je med katoliškimi akademiki pojavil odpor, čegar plod je bilo „švicarsko dijaško društvo“¹⁾ l. 1841. To je bil prvi začetek. Katoliška društva so se med nemškimi akademiki množila, za politične revolucije l. 48. so stale že katoliške trdnjave med akademiki v več krajih, največ na Bavarskem. Tedaj so se katoliški akademiki sluteč burjo vadili zlasti pridno v javnem govorništvu.

Razvoj kat. akad. društev pa pade v novejši čas. Prva katoliška društva so še imela kali v sebi za socijalizem. V najnovejšem času so pognale te kali že precej visoko, vendar v nemških društvih še ne opažamo časa dostojnega socijalnega znaka. Ta pa se mi zdi — demokratizem.

Sedanja katoliška nemška društva so dobra in velikega pomena za katoličanstvo v Nemcih. Iz njih izhajajo bodoči vrli katoliški politiki, učenjaki. Iz njih so že izšli prvaki v vedi, kakor profesor v Inomostu, slavni Pastor, učenjak Hertling, dr. Bachem znani član „Centruma“ v nemškem državnem zboru, in mnogo drugih. Vendar mi pojmujejo še drugače, širše pomen katoliških akademičnih društev. Ne samo za akademike, marveč tudi neposredno za ljudstvo je treba skrbeti v društvih. Pač se lahko reče, da se s tem, da se vzgoji dobre katoličane, že skrbi v obilici za ljudstvo, to je resnica. Prva in poglobljena naloga akademičnih društev je vzgojiti značajne, trdne katoliške izobražence, toda to po našem mnenju še ni jedina naloga. V modernem času se živi silno hitro, vsak trenutek se nam pojavljajo nove prikazni v življenju. Vse, kar le more, dela v vresničenje svojih idej. Delavci se organizujejo, med njimi samimi

¹⁾ Glej „Academische Blätter“. 1893, razprava J. B. Steinberga o postanku kat. ak. društev.

je boj za načela. Vprežene so v boju vse moči, ki so količkaj zmožne pripomoči zmagi. Premnogokrat vidimo pol ali še manj izobražene ljudi imeti prvo besedo, dajati bojni klic, voditi čete. In ali naj akademik stoji sredi tega drvenja in drži križem roke? Ali ni vsaj toliko zmožen, kakor njegov sodobnik, ki je ključavničar, da se vmeša v ta boj? Po izreku socijalnega demokrata Pernerstorferja ni zmožen toliko, mi pa pravimo, da je zmožen.

Priznamo, da je mnogo akademikov, ki vsled pokolenja (aristokratskega) ali vsled vzgoje ali vsled duševne omejenosti ne pojmiyo socijalnega gibanja, toda splošno se ne sme in ne more tega reči. Tega sploh ni treba dokazovati. Oba, akademik in ključavničarski pomočnik sta iste starosti, akademik ga mnogo nadkriljuje v znanosti in v poznanju življenja, gotovo je on vsaj toliko zmožen, ako ne več, kakor pomočnik.

Ker primanjkuje močij v delovanju med ljudstvom, zato je tudi dolžnost akademikov se po možnosti vmešati v socijalno vrvenje in pomagati dobri stvari. To je zahteva modernega časa. Zato trdimo, da morajo katoliška akademična društva sprejeti jasen znak socijalne smeri, katero zastopajo. S tem preidemo na naše slovenske razmere.

Slovenski akademiki imajo več društev. Večina je rojena v znamenju narodnostne ideje, ki se je dvignila med Slovenci pred desetletji. To je bilo za slovenski narod velikega pomena. Slovenski akademiki so se preje na tujih visokih šolah slovenstvu popolnoma odtujevali, saj ni bilo opore v nemškem valovanju. V tem oziru so mnogo koristila slovenska akademična društva, dokler ni narodnostna ideja odstopila pol ali še več sedeža drugi ideji, ideji liberalizma. To ni bilo prav nič čudnega. Liberalizem je v svoji elegantni opravi omamil celo izkušene, priletne može, kaj še le pri mladi, „rerum novarum“ željni akademiji. V slovenskih društvih je zavel duh liberalizma. S tem se je narodnostna ideja napihnila, da je še narasla, toda le na videz, znotraj je bila votla, tako da se včasih, ko se gre za poglobitni liberalni nauk, sesede v nič. Dasi našopirjena, nima narodnostna ideja nobene vrednosti pod pokroviteljstvom liberalizma, kateremu služi le kot slepilo.

Zdaj se večina slovenskih akademičnih društev nazivlja liberalnim. Kakor nemška burševska društva, tako je liberalizem tudi slovenska odrevenil in okamenil, tako da najdemo med nemškimi burševskimi zavetami in večino slovenskih akademičnih društev precej podobnosti. Ko bi se dijaštva ne bil lotil liberalni duh, bi se vse drugače razvila društva njim samim v izpopolnenje, narodu v korist. Le v krščanskem duhu je

čilost, društveno zdravo stanje, pravo in resnično veselje do dela. Pri nas prevladuje v društvih zabava, dà, jedno tako akademično društvo je nedavno umrlo, (vendar se je na njegovem mestu osnovalo novo z istim imenom), ki je imelo za namen: gojiti zabavo med člani; ker se pa ni smel izpustiti slovenski narod, je bilo kot sredstvo narodne prosvete zopet: prirejati veselice. Na polju zabave so storila naša akademična društva res že veliko. Po zadnjem visokošolskem shodu v Ljubljani se je dijaštvo organizovalo v narodnem navdušenju v društvu, in res je začelo delovati za narod — a zopet je sredstvo zabava. Koncert, veselica, ples z narodnimi damami — to so glavne točke programa naprednega dijaštva. Ali nimamo za to drugih društev, ki bi v popolnejši meri izpolnovala ta program „narodnega“ dela? Je-li akademik res le za ples in veselico? Ali res ni zmožen česa višjega, resnejšega? Žalostno za Slovence, da se ne more ogromna večina dijaštva odločiti za resno delo z umom, s peresom in besedo.

Kakor v nemških burševskih zavezah, tako ima tudi pri nas v akademičnih društvih dvoboj zaslombo. Naše dijaštvo se je nasrkalo od nemških buršev tistega nenaprednega, zastarelega duha in tako misli, da je dvoboj za dijaka časten. Dasi napredno v odtujevanju od krščanstva, je silno konservativno v srednjeveških budalostih, ne more, pa ne more iz teh neumnih navad. Čudno je, kako visi naše dijaštvo na avtoriteti buršev; dokaz zato je odgovor liberalnega porčevalca na velikošolskem shodu, da dokler ne odpravijo drugi dvoboj, dotlej ga tudi oni ne bodo! Klasična duševna servilnost in nesamostojnost!

Glavna hiba naših akademičnih, društev pa je poleg protikrščanskega duha, ki jih preveva, pomanjkanje demokratizma. Večina našega dijaštva, ki ima glavno besedo v organizaciji, je nasprotna našemu gibanju delavskih stanov, pa ne samo radi tega, ker je krščansko, marveč tudi zato, ker nima smisla za socializem, za napore tlačenege ljudstva. Prav za prav je tuje naše dijaštvo v večini temu ljudstvu, vsled življena v velikih mestih pozablja, kdo ga je poslal v tuji svet, komu je zavezan. Kako bridko je slišati slovenskega akademika govoriti tako o priprostem ljudstvu, celo o lastni ubogi materi, kakor govori nekdo v „Slov. Narodu“ l. 98. št 204, v članku „po velikošolskem shodu“. To je značilno za tisto večino na zadnjem velikošolskem shodu v Ljubljani, ki je zavrgla predlog o krščanski podlagi, v kakem razmerju je do ljudstva. To so opazili tudi krščanko-socialni delavci, katerih jeden je zinil dijakom bridko, a resnično besedo, „da jim manjka ne par lotov, marveč par centov demokratičnega olja“. To je žalostno, da se mora reči kaj takega slovenskemu dijaštvu, ki je izšlo v večini iz ljudstva.

Prvi slovenski katoliški shod leta 1892. je sprejel v resolucije točko, da se naj ustanovita v Gradcu in na Dunaju katoliški akademični društvi. Na Dunaju obstaja že več let katoliško akademično društvo. Težavno stališče ima napram večini slovenskega dijaštva, vendar katoliško misleče dijaštvo ima globoke korenine v ljudstvu, umeva socijalno vprašanje in že na velikošolskem shodu se je proglasilo demokratičnim. V tem je slovensko katoliško misleče dijaštvo pred nemškim, katero vsled razmer ni dospelo do tega zaključka. Pa saj je nam Slovencem kot demokratičnemu narodu mnogo bližja pot do demokratizma.

Katoliška akademična društva so velikega pomena za naše ljudstvo in za dijaštvo samo. Pomena za ljudstvo ne bom razpravljaj, kar je jasen. Za dijaštvo samo pa so nekako reformatoričnega pomena. Iz vsega, kar je zgoraj povedano o liberalnih akademičnih društvih, je jasno, da so katoliška društva temu nasprotna. V kat. društvih se povspne dijaštvo do vzvišenega, jednotnega svetovnega naziranja, česar ne doseže v liberalnih društvih. Tam se navadi samostojnosti v nastopu, v mišljenju, pisanju; tega nam je nujno treba za izobražence, ki bi storili to, kar sme ljudstvo v socijalnem oziru terjati od njih. V liberalnih društvih vlada breznačelnost, indiferentizem, mlačnost glede najvišjih, vitalnih vprašanj človeštva in posebej revnega ljudstva. Katoličanstvo prežene ves indiferentizem, prepričan katoličan ne dvomi o dolžnosti dela za ljudstvo.

Nadalje je naloga kat. društev, da izvlečejo zaspano dijaštvo iz stare, času zoperne lupine: ne zabava, ne razveseljevanje in popivanje bodi namen društev, marveč delo, notranje in zunanje. Pripravljati se mora akademik za socijalno delovanje, njegov ideal ne bodi mirna in mastna služba, akademik ne glej na vladni dekret kot na cilj in konec vsemu trudu in naporu, marveč pomni, da je ljudstvu zavezan, da dela zanj! To je namen in naloga katoliških akademičnih društev.

Časi so se izpremenili, zato naj uvažujejo napredni dijaki, da je vsakdo dolžan po svoji zmožnosti udeležiti se resno boja v družabnem življenju. Verujemo, da je prijetnejše z lepo gospico se sukati na parketu nego pa iti na ljudski shod med delavsko ljudstvo in se tam praktično seznanjati s socijalnimi razmerami, dočim se s študijami teoretično. Ni še dovolj tolažiti se, da „delamo za narod“, ko plešemo z „narodno“ gospodično. To je vse lepo in dijaku tudi primerno, ako se zabava s plesom itd., toda to je postransko, to ne more biti cilj akademika. Ad maiora nati sumus. Tudi katoliška akademična društva uvažujejo naravo dijaško in skrbje za zabavo, toda to je vse postransko, nebitveno. Bistvo je katoliška ideja, ki je realizovana — v praktično soci-

jalno delo i med dijaštvom i med ljudstvom. Ljudstvo potrebuje naobrazbe, v tem imajo katoliška društva kos naloge.

Liberalizem je obdal vse družabne organizme z mrzlim ledom, katoličanstvo, pomladno cvetoče, taja te ledene verige, ki so zamorile vse življenje; tako je tudi katoličanstvo in sicer jedino katoličanstvo zmožno otajati dijaške zamrznene organizme, da začno živeti kot ud družbe človeške njej v korist. To je v treh besedah ves socijalni pomen katoliških akademičnih društev.

S m r t.

Pada sneg na stepo, pada,
trudna noga se pogreza vanj.
„Vranec, hi, oj 'lėti, lėti;
kje še njen je nizki, gorki stan!“
Trudno dvigne vranec glavoo,
vzhrže in naprej letí, letí.
Spet vse tiho. On v kubitki
nem, z zaprtimi očmi sloni.
Kje je pot, steza poznata,
ki pelja do njenega domu?
Sneg zapal mu sredi pota,
v njem zdaj tava brez steze, miru.

Pada sneg na stepo, pada,
trudna noga se pogreza vanj.
On sloni; obrvi trudne
sklepa mu prijetno-težki san:
Pelje se; tam v dalji stepe
znani dom nasproti mu blesti,
V rožah okna obraz dragi,
dvoje mu oči v pozdrav žari...

„K meni golobica, k meni,
hajd v kubitko in z menoj!
Čaka pop v najlepši halji,
da za večno zveže te z menoj!
Danes srce...! Ti še čakaš?
Snegin mraz? Kubitko, vranca glej!“

Roko stega, stega roki,
da labodji vrat objame jej.
Roko stega; vranec truden
sredi stepe zgrudi se v zamet.
— San pobegne... Kaj? Ne vara,
li ne vara motni ga pogled?
Ona? Glej je, tam prihaja,
bele nudi mu v pozdrav roke.
On se dvigne iz kubitke,
da ljubeč jo stisne na srce.
Pal je sneg... oblak odhitel,
dvignil se na nebu jasen dan
A nad stepo pel poročno,
pel mrtvaško pesem črni vran

Rado Kósar.

Njegova slika.

Spisal Fr. Kralj.

i romanopisci in povestničarji, vi modroslovci in dušeslovci, pridite in povejte, kaj je očetova, kaj materina ljubezen do rodnega otroka? Lahko pišete cele skladanice romanov in razprav, a izčrpali ne boste nikdar brezmejnega jezera ljubezni, umeli ne boste nikdar srčnih udarcev in utripljajev, ki bijejo očetom in materam za srečo svojih otrok.

Še manj pa razumete vi ono ljubezen, ki je orošena s solzami jediniščine in bede, ki je izžeta iz plakajočega, potrtega srca. In taka je bila ljubezen sivolasega Dragarja do svojega sina jedinca.

Ko so obletavale lastavice njegovo kočo, da bi se poslovile od nje, predno odleté na cvetni jug, se mu je krčilo srce žalosti in hrepenenja po sinu. Dà, dà, štiri leta so ravnokar minila, kar se je tudi njegov sin poslovil od očeta in odšel v tujino iskat si bežne sreče in jasnih idealov. Meglen jesenski dan je bil, ko je podal sin očetu roko, ko je žuljava, tresoča se desnica počivala v sinovi roki, solzno oko zrla na blede sinovo obličje.

Od takrat se pa željno ozira v tujino in čaka, kedaj se povrne sin, da mu uresniči sladke upe. Poseda na klopici pred hišico in upira pogled svoj solzan in mračan proti severnim goram, kamor je odšel sin. Poleg njega pa sedi hčerka, modrooka deklica in zre v očetovo lice.

Starec pa mrmra:

„Dà, dà, štiri leta, dolga leta odkar ga nisem videl. Pozabil sem že njegov obraz, prinesi mi, Cilika, njegovo sliko!“

Kakor brzonoga srna odhiti deklica in prinese bratovo sliko, katero je oče že tolikrat gledal.

In starec jo je vzel v tresoče roke in z malimi svojimi očmi bolčal in bulil v blede sinovo obličje. Solze so mu kapale na roke in slikoš in tožil je znova:

„Hudo se mu godi, hudo revežu. Ne vidiš, kako je bled, kako proseče upira v mene svoj pogled? Strada siromak, strada. Kedaj sva mu zadnjič poslala, Cilika?“

„Pred šestimi tedni in zdaj je spet pisal.“

„Vem, vem. Pojdem k sosedu, naj posodi tri desetake. Naj gre zadnja njivica, saj bo vrnil, predobro poznam njegovo srce. In pisati mu morava, naj pride kmalu domov, reci, da hrepenim po njem!“

V malo sobico dunajskega mesta je ravnokar posijal prvi dnevni svit. V tem svitu opazimo čedno opravo in mladeniča, ležečega v postelji, ki se je ravno zdaj vzbudil. Tožen smehljaj mu okroži lice, ko se ozre po sobici in vidi, kako se dviga vidno njegovo dihanje v kolobarje.

„Mraz bo, gospodinja in zima me opominjati“, izpregovori sam zase in se zamisli.

Zakuriti bi bilo treba. O, to je pač lahko. Kako ljubezniva je njegova gospodinja! Opomnila ga je pred štirinajstimi dnevi, da je gotovo mraz gospodu doktorju, in da rada preskrbi kurjavo. In dal je predzadnjo krono za premog. O, potem je bilo prijetno par dni. Kako skrbno mu je kurila železno pečico, a tudi svoje ni čisto zabila, seve, to zahteva bratoljubje . . .

In zopet mu stopa druga slika pred oči. Ima strica, bogatega trgovca, tam nekje na Dolenjskem. Prosil ga je podpore, in razložil vse svoje težnje, svoje nazore in ideale. In kakšen odgovor je dobil?

Ej, kako zna na pamet lakonični odgovor bogatega strica. Lahko ga citira o polnoči:

„Tvoji nazori so pravi, če ne prihajajo iz hinavskega srca. Zakaj pa nisi šel v lemenat, če želiš delovati za katoliško stvar? Tam bi bil lahko najbolje deloval. Sicer pa ne zaupam doktorjem, ti so vsi oderuhi te in one vrste. Da me ne boš dlje nadlegoval, Ti priložim desetak. Srečno!“

Tako se je glasil stričev list. In znova si ga danes ponavlja v mislih in bridko-ironičen posmeh mu igra na bledem obličju.

Ha, hinavec sem! Najboljši poklon mojega dobrega strica. V lemenat naj bi šel. Prav, toda jaz upam več storiti izven lemenata za katoliško stvar. Moj poklic je drugačen. Tudi moje delo ne bo v naših časih nič manj uspešno. Ali ne očitajo duhovnikom, da morajo to, kar delajo, češ, da njih stan to zahteva? Meni ne bo mogel tega nihče očitati. O, kolikrat me je že motila misel, naj svoje ideale pomečem v Donavo, in se vržem v življenje, toda nikdar! Naši smotri so veliki, posvetimo se jim!

In še tretja, najljubeznivejša, a hkrati najtožnejša slika se mu poraja v mislih. Pred seboj zre borno rodno kočo, pred njo osivelega očeta in mlado sestrico. Vidi, kako vzdihuje oče, kako se ozira za njim v tujino; vidi, kako strada, da skrbi zanj. Vidi tudi, kako se je kosala domačija radi njega: njivico je prodal oče za njivico, da je mogel on študirati. A videl je tudi, kako velikansko žrtev je prenesel oče, ker mu sin ni izpolnil najljubše želje, da bi bil šel v bogoslovje. Toda oče je poznal sinovo sree, in sin pozna očetovo ljubezen. In zdaj je pisal zadnjikrat

za podporo; spomladi bo delal zadnji rigoroz in uresničili se mu bodo ideali.

In pogumnejše je začel gledati po teh mislih po sobi, a mraz mu je znova zatrdil, da se ne da potolažiti z lepimi sanjami. Nehote mu je prišla na misel hravaška pesmica z bridko-ironičnim koncem:

„Zdaj poleti, moj sokole!“

Dà, le poleti brez podpore, v mrazu: povsod boš slabo sprejet.

Vstane in se napravi, prepevaje v tolažbo prej imenovani stih.

Potem začne hoditi po sobi, da bi se malo ugrel, „Pojmo na univerzo, tam je gorko!“ S to tolažilno mislijo se odpravlja na odhod.

V tem času potrka nekdo na vrata.

„Prosto!“

Bil je pismonoša, ki je prinesel zapečateno pismo. Dragar je znal, da je od doma. Naglo odpre pismo; iz njega padejo trije desetaki.

„Hvala Bogu, rešen sem najhujše sile.“

Mokre so mu bile oči. Očetovo pismo ni bilo ni zlatozobčasto, ni umetnorobčasto, ni bilo ni z rdečim trakom povito, ni z dišavami polito, a drhteč in tresoč se je bral te krivenčaste vrste, te nefine poteze črk, iz katerih je pa dihala blagodejna gorkota ljubezni in sreče. Dà, očetovska ljubezen, ti si neumljiva, neizčrpna!

S solznimi očmi in širečim se srcem je čital ljubeznivi list, ki ga tako očetovsko svari, neguje, ljubi...

„Le jedno sree me umeje, in nikdar ne sme biti prevarjeno to srce o meni“, pravi Dragar in spravi ta dragoceni spomin na rodni dom, na slovenski jug.

* * *

Lastavice so se vračale v naše kraje, in pomlad je slavila svoj vhod na doslej otožno zemljo. Mil vetrec je vel sem od gore in se igral z belimi lasmi na Dragarjevi glavi. Sedel je zopet na klopici in zrl proti severnim goram.

„Od tam bo prišel; kmalu mora tukaj biti, tako je pisal... In doktor je postal, hvala Bogu!... Ej, ljudje se motijo. Rekli so, da bo oderuh, ker ni hotel iti v lemanat... a jaz sem poznal njegov srce“ Tako je mrmral starec na klopici in poklical Čiliko.

„Pojdi in prinesi mi njegovo sliko. Bom videl, če se je kaj izpremenil.“

In zopet mu je prinesla Čilika sinovo sliko in gledal jo je dolgo solzeč se same radosti.

Kar zasliši glas poleg sebe:

„Oče, moj dragi oče!“

Bil je sin, doktor Dragar.

Oče je gledal, širil roki, rdečica mu je pobarvala blede obličje, a izpregovoriti ni mogel ni jedne besede.

Dolgo sta slonela v objetju osiveli starec in mladi doktor, ki je bil zdaj na pragu boljše bodočnosti.

„Oče, zdaj bo dobro.“

In bili so srečni vsi trije po dolgih letih bede in trpljenja, siroččine in jada.

V svet.

Ostavljam tiho zdaj domovje
in v širni se odpravljam svet.
V razburkano sveta valovje
veslam mornar še mladolet.

Nevarnosti povsod preté mi,
skalovje skrito in čeri,
da čolnič moj ugonobé mi,
da v dno morja se potopi...

Imam pač vesla, ne krmila,
viharjev pa divja nebroj,
zato, o sveta Mati mila,
Ti krmi mali čolnič moj!

Leo Levič.

Teorija suhih vej.

Sicer ni popolnoma prav, da začenjam pripovedovati teorijo suhih vej, predno sem jo premislil. A stvar mi že v zametku sili na dan, in je ne morem pustiti, da bi dozorela.

Kaj je suha veja? Ko sem „bil še hlapčič, osem let iz zibke“ sem hodil v bližnji gozdič, ki ni bil naš, in sem nabiral suhljadi. Tam sem dobival prvič to, kar imenujemo suhe veje. Pobral sem take stvari in jih nesel domu, da so mati lahko kurili. Drugega namena suhih vej nisem vedel. Znano mi je bilo o njih, da se dobe tudi na zelenih drevesih, s katerih padejo gotovo enkrat, a se ne ve kedaj. Vedel sem po izkušnji, da je nevarno na drevo plezajočemu stopiti na suho vejo, ker se rado zgodi, da padeta oba na tla. Kadar jih pa nisem našel dovolj po tleh, lomil sem jih z dreves. Na vsakem drevesu skoro sem našel suhe

veje. Videl sem celo smereko, ki je imela vse veje suhe, ki jo je pa bršljan zavijal v zeleno obleko.

Vedro otroško življenje mi je začelo minevati, in pot življenja me je vedla najprej v belo in potem vedno temnejšo meglo. Z boječim zaupanjem sem šel vedno globlje v to meglo. In čudno. Tudi tu sem našel mnogo suhih vej. Imenoval jih sicer nisem tako, a to nič ne dé. Bili so v šoli součenci, ki niso mogli slediti pouku in ki so odpadli konec leta. Drugi so se vlekli naprej, a bolezen se jim je, rekel bi, čitala na obrazu. Še en vetrič in tudi te veje bodo popadale na tla. Doživel sem pa na sebi, da odkrhne veter večkrat vejo, ki je živa, zato nisem več pripisoval padanju teh vej velike pomenljivosti.

Ah, in kmalu se je zgodilo, da sem začel tudi jaz veneti. Začel sem izpoznavati novo vrsto suhih vej, in začutil sem v sebi bolezen, ki bi tudi mene morala napraviti za suho vejo. O, koliko sem takrat vzdihoval, koliko se kesal. A bolezen se je širila smrtonosno. Tedaj sem prvič videl globoko v bistvo suhe veje, in spoznal sem, da so bile one v gozdu in šoli samo simboli teh istinitih. Kakšno je bistvo suhih vej? Tako, da nimajo bistva.

In jaz sem se zgražal nad mislijo, da izginja tudi moje bistvo, da bom tudi jaz kmalu zanikujoča podoba svojega bistva. Postajal sem suha veja. A bistvo ne izgine tako hitro kot bi kdo sodil. Lezlo je le vedno bolj skupaj, bilo ga je čimdalje manj. Ker pa se je skupljalo okoli srca, ni bilo na meni videti več bistva, samo včasih je pogledalo skozi oči, in le po tem so ljudje izpoznavali, da imam jaz vendar bistvo, četudi prav majhno. Kadar pa je bilo bistvo globoko skrito, tedaj je bilo vse na meni ponarejeno. Nič ni bilo mojega.

V tem žalostnem stanju sem prišel na visoke šole, ranjen do smrti. No, bistvo mi je še vedno pojemale in se stisnilo že v srce. O, kako žalostno je bilo meni, ko sem malone izgubil upanje, da bom kedaj zdrav, da bom kedaj jaz. Samo srce je bilo še moje, drugo je bilo vse tuje, vse nespodoba moja. Srečen, kdor ni tega izkusil, on ne ve, kako bridko je, ko v človeku umira ideja, katero je Bog položil vanj! In vsak človek ima svojo idejo.

Ko pa umira v človeku ideja, oprijemlje se nespametnik zunanjih opor. Tako sem delal tudi jaz. Toda ker ni prešinjala lastna ideja mojega spoznanja, bil sem slep, in sem se oprijemal suhih vej. Iskal sem jih po gošči življenja, da bi jih užgal ob zublju svoje ideje in si napravil ogenj. Kakor pa ogenj iz onih vej, ki sem jih nekoč prinašal materi, ni bil naš, tako tudi moja ideja ni mogla ob tuji suhljadi zakuriti svojega ognja. Obupan sem plezal na zelena drevesa, toda ker mi ni svetila več

moja ideja, zagrabil sem vedno suho vejo, ki se je odtrgala, in padel sem z njo na tla.

Dà, prijatelji, šel sem tako daleč, da sem proti vam branil v zaslepljenosti svojo nespodobo, kakor bi bila to moja individualnost. Pa ni bila. Kolikokrat sem vas žalil, ker branil sem se v znamenju moje spake. A vedite, da je ideja v mojem srcu močno ugovarjala.

O Bog, ki si mi vdihnil idejo, Ti veš, kako je moja duša v stiski klicala po Tebi. In Ti nisi pozabil nanjo, Ti si imel usmiljenje z mano. Peljal si me v marijansko kongregacijo. In ko me je vsprejemal voditelj jezuit med sodale, vodil si njegovo besedo, da je obljubil moji ideji večno življenje. Duša moja je takrat vstrepetala in vzkoprnela po Tebi.

Kmalu potem si mi iz ust tovariša pojasnil svojo besedo: Bodite, kakor kateri teh malih.

Vendar mesenjak, sebehvalič in oholnik je bil še silen v meni. Dolgo sem se še opotekal in zaletaval. Toda Ti, o Gospod, si me vlekel k sebi. Pokazal si mi bitje, pri katerem je obmolčala moja čutnost. Presadi to rastlino, prosim Te iskreno, v svoj vrt.

Ko je bilo še vse to premalo, o Gospod, jaz sem bil velika reva, pokazal si mi svojega velikega Avguština. Zaveli so topli vetriči Tvoje milosti, in moja nespodoba se je tajala.

Prijatelji moji, kako rad bi vam rekel hvaležno besedo. V vas sem zrl stanovitnost, pri vas sem izpoznal zmagovitost ideje, med vami sem videl Kristusa delujočega. Zato je dal Bog, da ste postali priče najsrečnejšega dne mojega življenja, ko sem našel samega sebe, svojo individualnost.

Tisti dan sem prejel Kristusa „in vitam aeternam“. Takoj ko se je to zgodilo, legla mi je najprej huda tesnoba okoli srca. Strah me je prevzel, zaihtelo mi je srce, in potožil sem Bogu svojo silno revo. Teda! pa so se mi vsule po dolgih letih solze, da so mi izmlele oči, ko je vnovič prihajala zmagoslavna moja ideja vanje.

Sedaj, prijatelji, vam lahko gledam v oči, ker tudi iz mene gleda moja ideja. Ni sicer še prodrla, in še dolgo let se bo morala boriti s svojo nespodobo, a čutim, kako izginja iz mene nerodovitnost, kako se razrašča po meni moja duša, in vem, da ne bom suha veja. O, kako prepeva moja duša.

Resnično je, prijatelji, kakor ne more cvesti rastlina brez fosforja, kakor nima žival nobene moči brez njega, tako je človek nič brez milosti Božje. Kristus je pot, resnica in življenje. Veliko mi je storil On, ki je močan.

Fosforič.

Glasnik.

Katoliška gimnazija. Že prvi slovenski katoliški shod, ki se je vršil l. 1892 v Ljubljani, je sklenil v posebni resoluciji osnutek svobodne katoliške gimnazije za Slovence. Z veliko gorečnostjo in odločnostjo se je lotil izvršitve te resolucije novi ljubljanski knez in škof, naš drugi Slomšek. Pred božičem je izdal pastirski list, v katerem je razglasil točen načrt, kako se bodo ustanovili potrebni zavodi. Prvi zavod bo „seminarium puerorum“, v katerem se bodo vzgajali mladeniči, namenjeni za duhovski stan; v zavodu samem bodo imeli vso vzgojo in ves poduk, torej popolno gimnazijo, kjer bodo podučevali profesorji-duhovniki. To semenišče bo imelo prostora vsaj za 200 dijakov. Drugi zavod tik tega semenišča bo konvikt za one dijake, ki se mislijo izobraziti za kak svetni poklic. V konviktu se bodo krščansko vzgajali, v semeniški gimnaziji pa podučevali v vseh onih predmetih, katere predpisujejo državne postave. Poslopja se bodo sezidala na zemljiščih škofijske pristave, kjer je dovolj prostora za vrt in igrišče. Ako pojde po sreči, bo gimnazija v petih letih dogotovljena. Letos se bodo napravili načrti in izposlovale potrebne dovolitve; nadaljnja tri leta se bo zidalo in pripravljalo; in peto leto bodo zavode odprli. Stroški za zidanje bodo presegli pol milijona goldinarjev. Polovico te vsote ima škof že v rokah. Drugo upa dobiti iz nekaterih cerkvenih denarjev, od duhovščine in slovenskega ljudstva. V nekaj letih bi se ustanovil velik fond, ki bi omogočil številnejše študiranje slovenske mladine za katerikoli poklic, ker bi se sprejemali mladeniči v dijaško semenišče večinoma brezplačno, v konvikt pa za prav majhen denar. Brez dvoma bi obiskavalo to gimnazijo tudi mnogo izven zavodov stanujočih dijakov.

Tako bo ta ustanova velikega pomena za vse Slovence, ako bo, kar istinito pričakujemo, v dobrih rokah vestnih in izobraženih mož. Mnogo bo že to vredno, ker bomo dobili Slovenci na ta način duhovnikastrokovnjake v svetnih predmetih. Ti bodo vzbujali in krepili znanstveno zanimanje v naši duhovščini, in s tem v celem narodu. Koliko lepih moči spi in mrje v našem narodu. Središče zanimanja je politika, in le prerado se zgodi, da politična agitacija meri samo na to, kako bi si pridobila večino volilcev, nikakor pa ji ni za pravo moralno in umsko povzdigo našega ljudstva. Neprecenljiv pa bo za mladi naraščaj vpliv profesorjev, ako bodo živi vzgledi, kako lepo se strinja učenost s pobožnim življenjem. Kdor pozna naše dijake, bo dal prav trditvi, da prinašajo silno malo verske trdnosti iz srednjih šol, in da jih prva brezverska struja v življenju takoj napolni s predsodki proti katoliški veri. Zato ni jedinstvi med njimi, ni navdušenja. In da vsaj nekoliko pokrijejo svojo nagoto, zavijajo se v fraze o svobodi, napredku in narodnosti, sami pojmi, ki vsakemu nekaj drugega pomenjajo. Ko pa pridejo v javne službe prevržejo se vam ti glasni matadorji v krotke filistre, ki zabavljajo pri kozarcu malo-močno čez ves svet, ako ni nevarnosti, da pride njih radikalstvo do ušes šefu ali celo ministru. To je potem inteligentna masa, izgubljena za napredek in svobodo naroda. Saj jim omajana vera in pomanjkljiva izobrazba

ne moreta dati životvornega prepričanja in globočjih idej. O ljubezni do ljudstva in o pravem narodnem delu se pri takih ljudeh niti govoriti ne more. — Bog daj, da bi iz nameravanih katoliških zavodov izhajala krepka slovenska omladina!

V.

Daničarji so se lotili socijalnega dela, v kolikor jim pripuščajo njih šibke moči in študije. Kot dejanski demokratje hočejo dokazati, da sta akademik in delavec dva človeka, ki se lahko prav po krščansko razumeta, ako imata oba dobro voljo. Posamezni člani „Danice“ pišejo v delavski list „Glasnik“, posebno v dobi počitnic, ko imajo čas in več prilike. Letos, 13. januarija, pa je imel v ljubljanskem katoliškem domu Daničar (jurist Šinkovic) prvič javno predavanje pred zbranimi delavci. Obdelal je zanimivo vprašanje, kako je sodilo poganstvo o delu in kako sodi krščanstvo. Pojasnil je prepričljivo, da je delo princip kulture, da je dalo šele krščanstvo delu spoštovanje in čast, katero mu je odreklo staro in novodobno poganstvo. Z radostjo bilježimo ta veseli dogodek v zgodovini naše organizacije. S tem predavanjem je storjen prvi korak, ki naj vodi do pobratenja slovenskih dijakov z delavci. Kmalu bomo lahko poročali o novih nastopih Daničarjev med delavskim ljudstvom. Upamo namreč, da bodo oni vsporedno z notranjim razvojem svojega društva tudi vedno krepkeje delovali na zunaj. In radi svojega krščanskega naziranja o delu niso tako zapuščeni v mislih, da bi sami sebe imeli za milostne dobrotnike, kadar se pridejo prijateljsko pogovarjat z delavci, ne, tako domišljavi niso, ker se dobro zavedajo solidarnosti človeške družbe, brez katere ne bi danes študirali na univerzi, ampak bi si morali iskati po gozdih piče. V socijalnem delu, kolikor se more o njem govoriti pri dijakih, vidijo torej svojo dolžnost. Ob jednom izpopolnjujejo pri tem lastno izobrazbo in si urijo praktično sodbo. Dobro jim dene tudi prijaznost delavskih mož, ki vedo kaj se pravi jesti kruh s solzami; posebno jih pa veseli zaupno občevanje z mladimi delavci, ki so še jako izobrazni, in ki bodo tvorili z njimi prihodnjo generacijo. Res, da niso še kdo ve kaj storili, a začeli so in dobro voljo imajo. V zvezi z bogoslovci bodo pač izvrševali vedno čvrsteje svoje dijaško geslo: Na delo krščansko. — Da se pa nam ne bo očitala strankarska zaslepljenost, poročali bomo tudi o delovanju obnovljene „Save“. Čuli smo, da je tudi ona že izvišila svoj deviški socijalno-politični čin, id est: plesala z narodnimi damami in damicami. Nazadnjaški zvezdoglebi smo bili, ko smo ji na dijaškem shodu prerokovali, da ne bo nič iz nje, ako ne sprejme naših fundamentalnih zahtev. Motili smo se, kakor se klerikalci vedno motijo! Danes ji moramo v svojo sramoto priznati, da bi bil imel Galilei prav, ako bi bil rekel: Eppur, si muove!

V.

Alkohol pa dijak sta rada dva. Burši pojo: Wenn ich einmal der Hergott wär' — mein erstes wäre das! — Ich nähme meine Allmacht her — und schüf' ein grosses Fass — in tako dalje. To kozmogonično pijanstvo je v burših globoko ukoreninjeno. A ne samo v burših, ampak tudi v drugačnih momcih. Pogubne posledice takega svetovnega naziranja so očitvidne. Ne glede na veliko materijalno in fizično škodo, napravlja pijanstvo pri mladini grozno opustošenje v umskem in moralnem oziru.

Tak dijak ne pride iz krokov in mačkov ter iz tem pojavom sledeče reve nikdar do pravih študij, do fundamentalne izobrazbe. Najbolj usodno pa je moralno razdejanje. Tik pijanosti preži satanska spaka nečistosti, katera dobiva od prve največ plemenitih mladih žrtev, ki že tako le komaj, komaj zmagujejo v vroči borbi z najsilovitejšo mladinsko strastjo. V pijanosti pa napravi človek prej neumnost, ki bi je trezen nikdar ne storil, in dobe se, Bogu bodi potoženo, okrutni krvoloki, rodni bratje, ki s peklenkim svetom in lastnimi rokami izročé nedolžnega tovariša peklu. Potem gre naglo navzdol. Moralni stebri padajo. Moderna „Umwertung aller Werte“ se prične. Na vseh poljih. Temeljito. Potem začne življenje računati: izguba + 2 × izguba + ... In tako dalje; resno in mogočno.

Zadnji čas se je začelo po svetu živahno gibanje zoper alkohol. Tudi iz dijaških krogov se čujejo posamezni glasovi proti zlorabi opojnih pijač, dijaki sami napovedujejo boj pivski toposti in brezmiselnosti. Sploh postaja v mladem rodu, ki ga zapušča liberalna sterilnost prejšnjih desetletij, vedno močnejši tok, ki meri na duševno probujenje in pomlajenje dijaštva. Dobro je, da so dijaki sami začeli agitirati proti alkoholizmu. Kaka umetna sredstva, disciplinarni vplivi in šolmaštovski nauki ne opravijo nič pri dijaku. Od zgoraj morejo poučiti svoje dijake samo medicinski profesorji, in v prvi vrsti medicinci bi imeli nalogo, vplivati na svoje tovariše z vzgledom in besedo. Treba je, da pridejo dijaki do pravih pojmov, kar se tiče pijančevanja. Pred vsem se mora upreti dijak obligatoričnemu pitju, kakor je v burševskih društvih posebno strogo: to se ne sklada s prostostjo. Potem trpi pijanec tudi na časti. Naš čas je demokratičen, in ceni ljudi samo po njih življenju, bodi uradnik ali duhovnik. Pijanost pa ni nikaka čast. O belem dnevu, ali pa v izbrani družbi, zlasti ako so ženske zraven, se vsak sramuje biti pijan. Le bedaki se bahajo s pijanostjo, ki spravlja človeka v telesno škodo in duševno nezavednost. Zato nekateri pijejo, da utope svoje „bolečine“. Toda mladinsko svetobolje je prijetno in nežno čustvo, in resnična žalost ima v sebi tako očiščujočo moč, da bi bilo škoda, to dvoje uničevati s tako surovim sredstvom. Ta pesimistični plašč je torej slabo skrpucan. Zato proč s pijanstvom. Ako dijak to razveseljevanje zapusti, dobil bo drugo, plemenito vsebino v svojih študijah. Ljubezen do resnice bo vspalmtela v njegovih prsih, in naredila iz njega — moža.

Toliko zoper zlorabo alkohola. Zdaj pa bi hotel imeti zlato pero, da bi opisal vrline tega božjega daru. Toda pero mi je jekleno, zato hočem biti samo praktičen. Mislim, da je na dobrem tisti, ki more vsak dan kako merico izprazniti. Kdor pa tega ne more, naj stori nekoliko več vsaj v nedeljo večer, potem ko je med tednom pridno študiral. To je potrebno za momca, ki mora biti vrh vseh drugih sitnosti tudi neženat; sicer bi se preveč odtujil svetu. Ta trditev seveda ne velja splošno. A poišče naj si vsakdo poštene družbe. Tam se naj razveseli, tam naj pozabi vsakdanjost. Beži pa iz družbe, ki govori umazano, katere veselje hodi po poti pogube. S tem boš obvaroval svojo domišljijo umazanih predstav. Velikanski je vpliv dobre družbe na mladega človeka. Dobi si torej dobrih prijateljev in veseli s ž njimi. Vaše pitje bodi sokratiški *σωπώσιον*. Pijoč ostanite vedno „sub specie aeternitatis“.

Tak večer te bo več naučil, kot cel teden, misli ki so se nezavedne nabrale v tebi, vstale ti bodo jasne iz globočine. Videl boš v duše svojim tovarišem, in občudoval boš njih krasoto. Videl boš, da so ideje tiste, ki vladajo in jedinijo svet, da ni slučajja nikjer. Vez med vami bo vedno ožja, kmalu bo vaša družba lep umotvor. In prav vino pospešuje ta proces pri nas zemljanih. Ko pa se nagovorite, zapojte katero o sladkem vincu, o pijanem študentu, o ljubici. Poj in dobre volje bodi! Bog je vesel veselih ljudi. Saj še tako ni življenje lahek posel. Ker pa je za živahen obtok krvi pri mladem človeku včasih potreba, da izmeče iz sebe vse filistejstvo, ne zdi se mi prav nič hudo, ako naredi kedaj, seveda jako redko po tem-le pravilu: Wār' ich ein Krokodil — oder ein Sumpfreptil — oder was gleich soviel; — wār' ich ein Lurch: — Sumpft' ich Tag aus Tag ein. — Da es doch nicht kann sein — sumpf' ich bei Nacht allein: — dann aber durch. Samo pošteno!

Pa ne da bi mislili srednješolci, da jim dajem potuho. Kar sem napisal velja za mladeniče, ne za m'adiče. Oni naj uživajo do pete šole mleko, da se lepo razraste njih mlado telo, potem naj pijejo dve leti mnogo vode, da jim ne bo manjkalo solz, ker to je čas, ko se dogajajo prve ljubezni, šele kot sedmošolci, ko jim deviške brke začno lezti na dan, naj si kupijo k Demostenu lulo in naj zakolovratijo včasih, kajpada na način, ki ne bo zbadal v oči, v kako krēmo, kjer naj se pogovarjajo o bodočnosti našega naroda in drugih velikih rečeh.

Ako bi si želel kateri od mene kot izvedenca sveta, kako pijačo naj si izbere, svetujem mu: pij vse, kar imaš. Vendar ako si dobro podložen, pij vino, v njem so lahke in duhovite misli, pivo je topo in počasno. Kar se pa tiče šnopsa, ne uživaj ga v nevarni množini, ampak kolikor moreš malo. Zakaj? Ruperto crede experto! Punctum. V.

Ženske na dunajskem vseučilišču. Žensko vprašanje! Nova trojanska vojska radi modernih Lenk! In vsakdo, tudi najhujši nasprotnik mora priznati, da se ženska lahko s ponosom ozira na svoje zmage. Kajti premagala ni le neizkušenih mladeničev, ampak zmešala glavo celo sivolasim izkušenim starcem. Tako so si slavni možje v zadnjih desetletjih mnogo belili glave, bi-li dovolili vstop ženskam celo na vseučilišče ali ne. Ženska je zmagala tudi tu. Tako je ženskam sedaj vstop dovoljen, razen v semenišča že povsodi, in imeli bomo v kratkem poleg učiteljic, poštnih upraviteljic i. t. d. tudi profesorice, doktorice zdravilstva, odvetnice, sodnice, notarice, morda celo slavne ženske ministre in kar je še podobnih velikih glav. Tudi pi nas v Avstriji nismo zaostali v tem oziru. Ženski gimnazij je lansko leto obiskovalo 19 gospic maturantinj; radi tega se je letos mnogo več ženskih slušateljev vpisalo na vseučilišču. Dočim je bilo preteklo leto na vseučilišču vpisanih le 29 slušateljic, 3 redne in 26 izrednih, vpisanih je letos že 54, in sicer 19 rednih in 35 izrednih slušateljic. Največ teh visokošolcev v ženskih krilih, a tudi s haveloki poslušča predavanja na modroslovni fakulteti, kar je ženski še najprikladnejše, nekaj tudi na medicinski. Na pravoslovni fakulteti se jih dosedaj še ni videlo. Torej bode iz teh kolegij največ slavnih profesorice.

A, da kdo ne misli, da so te naše kolegkinje povsem mrtve, mu povem, da so si letos ustanovile že društvo z imenom „Dunaj“ (Wien). Najprvo so dale seveda v avli nabiti poziv, katerega vsebina je približno sledeča: Skupni naš namen in naše stremljenje je, pridobiti si splošno izobrazbo, izobrazbo, katero nudi človeku le vseučilišče. V zadnjih letih smo pač že mnogo dosegle, kar skušajmo obdržati, a stremiti tudi po onem, česar še nimamo. Mnogo je še zaprek, a z neumorno delavnostjo in pogumnostjo bomo odstranile vse. Da pa to dosežemo, treba solidarnosti, predvsem društva, koje bi nas spajalo, in v katerem bi se natančneje spoznavale med seboj. V ta namen se pozivljajo vse kolegkinje, naj pristopijo v društvo, ki bi se zvalo „Dunaj“ in bi bilo politično povsem neutralno. Njegov namen bi bil preskrbljevati članom vsakovrstne ugodnosti, katere uživajo druga akad. društva, dajati potrebna pojasnila, vstopiti z drugimi (inozemskimi) enakimi društvi v zvezo, prirejati shode, predavanja in debate, pri katerih bi se pripravljale za nadaljni svoj poklic v javnem življenju. Imelo bi tudi svojo knjižnico in čitalnico ter odbor, ki bi društvo na zunaj zastopal.

Dne 10. grudna pt. l. pa je stopil pripravljalni odbor teh najnovejših Amazonk pred javnost in predložil, društvena pravila. Po teh pristopi v društvo lahko vsakdo, tudi moški; a zadnji le kot podporni člani, ki nimajo nikakih pravic rednih članov. Na tem večeru se je sestavil tudi redni društveni odbor (večina imen je židovska) in sklenilo, da priredi društvo meseca sušca, torej sredi posta „plesni venček“, kar ne store niti društva judovskih visokošolcev!! Da, ti ženski metuljčki hočejo povsem in v vsakem oziru pokazati svojo moderno emancipacijo!

Pripomnim naj le še, da dijaki v večini ne kažejo za to društvo posebnega zanimanja do sedaj. Morda vzbude prirejevani „plesni venčki“ za-nje več pozornosti in zanimanja?
—ol.

Zagreško vseučilišče je kakor znano še nepopolno, ker mu manjka medicinske fakultete. Hrvatski narod je zbral v svrhu, da se vseučilišče izpopolni i z med. fakulteto, že lepo vsoto, namreč 600.000 gl., katera vsota je naložena na obresti, in sabor doprinaša še vsako leto 10.000 gl. Seveda ta vsota je vsekakor še mnogo premajhna, da bi se med. fakulteta vzdrževala le z obrestimi. Hrvatje so se nadejali, da jim pokojna cesarica z znatno vsoto, kakor tudi vlado pripomore do te vresničbe. A motili so se! Na vprašanje poslanca Smičiklaša je namreč ban odgovoril, da je med. fakulteta povsem nepotrebna, ker Hrvatje medicinci lahko obiskujejo budimpeštansko med. fakulteto; potrebnejša je sedaj tehnika, ker ta bi bila tudi res narodna institucija, dočim bi med. fakulteta zadnje ne bila. Zato naj se tudi nabrano vsota uporabi po mnenju nekaterih za ustanovitev narodne institucije — tehnike. Ako bi se torej že nabrana vsota vporabila sedaj za ustanovitev tehnike, bi se s tem storila hrvatskemu narodu krivica, ker bi se ustanovitev prepotrebne med. fakultete za dolgo dobo pokopala.
—ol.